

OKÉNKO

D O F A R N O S T I

V Y D Á V Á F A R N O S T S V . V Á C L A V A V L E T O H R A D Ě

Ročník XXVII.

Červenec - Srpen 2018

číslo 7-8

Nejsme si sami;
víme to ještě,
nejsme sami

Co v chrámu,
to i v srdci schází;
dálkou slov přioděni

jinak nazí...

Tomáš Klášterecský

Úvodem

Ekonomice se daří, a přesto si premiér do státního rozpočtu půjčuje 50 miliard, aby občané měli pocit, jak předobře se stará. Poutníkům na Velehradě na žádost (pana arcibiskupa?) napsal věřícím lichotivá slova. M. Z. před dvěma roky na pouti ve Staré Boleslavi ve svém projevu odcitoval tři věty z evangelia a mnoho věřících blaženě vydechlo: „Ten je náš“. Když pak i někteří vysocí preláti nabádali k jeho zvolení, mnoho věřících mu dalo svůj hlas. Oba, prezident i premiér, přizvali komunisty k podílu na moci ve státě. Výročí vypálení Lidic, Ležáků, vraždy Milady Horákové, sovětské okupace v 68', čtvrté výročí okupace Krymu..., jim nic neříká.

Jeden vzácný kolega pravil: „Z protestu proti Putinovi se nebudu dívat na zápasy mistrovství světa ve fotbalu“. To není sebetrestání, ale pěstování vlastní svobody a odolnosti proti závislosti na svodu: „chléb a hry“.

Protesty přispěly k rezignaci podvodné ministryně spravedlnosti T. Malé. Ministrem bude kozel zahradníkem. Někteří navrhuji Kajínka.

Přejeme Vám pěknou dovolenou; k odpočinku i k přemýšlení.

/v

OSOBA MÁ TVÁŘ

Církev vyznává jednoho Boha ve třech osobách. To je ústřední tajemství víry. (KKKC 44-48). Už od dětství se mi slovo „osoba“ jaksi nelíbí, je anonymní. Ale osoba, ta má přece tvář! A to něco znamená. Příroda, hvězdné nebe, mikro - a makrosvět se svými zákonitostmi - to je tvář Otce! Albert Einstein ji nazýval Moudrost... A co vyzářovala tvář Syna? Skvěla se (Mt. 17:2 a Lk. 9:29). Dotýkali se jí (1 Jan 1,1). Malíři se snažili ji vyjádřit, ať to byl Rublev nebo Georges Rouault..

A co tvář Ducha Božího, třetí osoby v Trojici? Ta je čitelná ve všech „lidech dobré vůle“. Podívejte se do tváře vaší matky, otce, do tváře lékaře nebo učitele, do tváře římského biskupa Františka! Podívejte se do tváří lidí v kostele! Jsou snad lhostejné, přezíravé nebo až nenávislné? Ale kdež! To jsou tváře Ducha Božího, které mají proměnit svět! Když jsem jel na prázdniny, dostal jsem od rodičů křížek na čelo. Posílám jej také vám: „Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého!“ Hleďte jejich Tváře! Tváře Trojice!
Váš Jan Rybář

Pozn: KKKC zn. Kompendium katechismu katolické církve.

Nemám větší radost, než když slyším, že moje děti žijí v pravdě. (3 J 1:1)

Není z Boha, kdokoliv nečiní spravedlnost a nemiluje svého bratra. (1 J 3:10b)

Ze všech zlých lidí jsou nejhorší zbožní zlí lidé.

C. S. Lewis

Ateismus není o nic méně imunní vůči pokušení moci a násilí než náboženství.

T. Halík při přebírání Templetonovy ceny

„V papežské kurii hloupost a fanatismus jdou ruku v ruce“, napsal 17.3. 1870 svatý římský biskup kardinál Gustav von Hohenlohe svému bratru Chlodwigoovi.

Zde nejsou žádní cizinci, jen přátelé, co se dosud nepoznali!!

nápis z jedné hospody v Dublinu

ADAME, KDE JSI? (Gn 3:9)

- kam jsi dorostl, ptá se nás Bůh,
a nabízí nám svou pomoc.

Některé otázky (nejen u lékaře) nám slouží k poznávání sebe sama a našeho celostního zdraví. Ty následujících nám mohou být užitečné pro naše nejdůležitější vztahy a další duchovní růst.

Co ti přináší přátelství nejbližších?

Jaké bohatství ti přináší přátelství Boha?

Kde se s Bohem nejsilněji setkáváš, kde nejvíce vnímáš jeho blízkost: doma, při práci, v rodině, při jídle, v přírodě, při setkání s druhými, jinde ...?

Kde se s Bohem setkáváš nejčastěji: doma, při práci, v rodině, při jídle, v přírodě, při setkání s druhými, jinde ...?

Čím poměřuješ svůj život: Desaterem, evangeliem, horským kázáním?

Co jsi za poslední rok ve vztahu k Bohu pochopil?

Jakou knihu z Bible máš nejraději?

Které místo v Bibli ti je nejmilejší?

Který svatý ti je nejbližší?

Mluvíš doma o svém vztahu k Bohu?

Vzděláváš své potomky v poznání Boha?

Účastnil jsi se někdy duchovních cvičení?

Čteš nějaké křesťanské tiskoviny (např. Katolický Týdeník, Univerzum ...)?

Jakou náboženskou knihu bys doporučil hledajícímu?

K setkání s Bohem používáš: Bibli, oficiální modlitby (např. „Otče náš“), modlitbu svými slovy, růženec ...?

Modlíš se pravidelně, náhodně, podle nálady, zřídka, nikdy, svou prací ...?

Připravuješ si konkrétní poděkování na slavné bohoslužby?

Při bohoslužbě říkáme: „Pane, řekni jen slovo a má duše bude uzdravena“ - odcházíš z kostela s určitou myšlenkou z biblických slov (kterými nás Bůh vyučuje) a konkrétním rozhodnutím co si chceš v životě osvojit?

Povzbudila tě výzva papeže Františka o potřebě lepší formulace z Modlitby Páně: „Neuveď nás do pokušení“?

Co ti ve farnosti chybí?

Co jsi ochoten pro to udělat?

JE ZBYTEČNÉ BÝT MNOHOMLUVNÝ

Slovenský psycholog a teolog Anton Trstenjak napsal ve své slavné knize *O lidských vztazích: „Rodinné prostředí neuvěřitelně silně působí na charakter a rozvoj dítěte. Většinu dobrých i špatných vlastností, které vytvářejí charakter, pochytí dítě velmi záhy doma od rodičů a od ostatních rodinných příslušníků.“*

Vedle školy, četby, poslechu hudby a sledování televizních a internetových pořadů je dítě formováno jazykem svých rodičů. Je proto důležité, aby součástí duchovní a psychosociální hygieny rodičů, potažmo celé rodiny, byla i péče o jazyk, slovo, řeč. Ruku v ruce s neverbální komunikací, jež je dítěti v objektivních, dotykových a očním kontaktu srozumitelná, by měla jít i naše řeč - pěkná řeč každodenního života, řeč slavnostních a výjimečných dní, řeč modlitby. Rodičovská odpovědnost je v tomto ohledu velká. „Mateřská řeč je řeč dětství, první řeč duše, poklad prvních dobrodružství, náleží a poznatků; věčně navazuje na své dětství, mluvíš-li mateřským jazykem“, napsal ve své Chvále řeči české spisovatel Karel Čapek.

Jakým jazykem se modlil Ježíš

Nemusíte před dětmi a s dětmi mluvit jako jazyková příručka. Snažte se, aby vaše všední i sváteční řeč nebyla ornamentální a plochá, ale jasná, prostá a krásná. Čtete si s dětmi a modlete se s nimi. Učte je lásce ke knize a slovu a podporujte je, aby o svých pocitech a zážitcích mluvily a také psaly. Zahrňte děti do svých modliteb. Vyhledejte v Písmu verše, které se dotýkají vašeho srdce, a učíte je součástí své modlitby. Ukažte dětem, jak, kdy a jakým jazykem se modlil Ježíš, jeho Matka, jeho učedníci, světci. Vymyslete svoji modlitbu a požádejte dítě, aby ji doprovodilo obrázky. Podle věku seznamte dítě s velkými modlitbami (Modlitbou Páně či Zdrávas Maria) v některém z cizích jazyků. Vysvětlete dítěti, že modlitba není cosi jako podvojný duchovní účetnictví, ale rozhovor člověka s Bohem. Čtete s dětmi poezii a dobrou dětskou literaturu. Naučte se společně modlitby zpívat. A mluve s dětmi o tom, co pro vás modlitba znamená.

Obracíme se k tomu, kterého smíme nazývat Otcem

Modlitba není úkol, neznámkuje se. Modlitba není něco navíc, ale patří do každodenního života. Nemodlíme se jen proto, aby se něco stalo či nestalo. Učíme se modlit i z radosti, k oslavě Boha, k jeho chvále, za druhé. Kromě osobní modlitby si postupně osvojujeme modlitbu církve. Modlíme se totiž k našemu společnému Bohu, kterého smíme nazývat Otcem. Modleme se jazykem, který je nám blízký a kterému dobře rozumíme.

Život je šance, chytj ji.

Život je krása, obdivuj ji.

Život je radost, zakus ji.

Život je sen, uskutečni ho.

Život je výzva, přijmi ji.

Život je povinnost, splň ji.

Život je hra, zahraj si ji.

Život je hodnota, oceň ji.

Život je bohatství, hlídej ho.

Život je láska, raduj se z ní.

Život je tajemství, odhal ho.

Život je příslib, naplň ho.

Život je smutek, překonej ho.

Život je hymnus, vyzpívej ho.

Život je boj, podstup ho.

Život je tragédie, zkus jí porozumět.

Život je štěstí, zaslouž si ho.

Život je život, chraň ho.

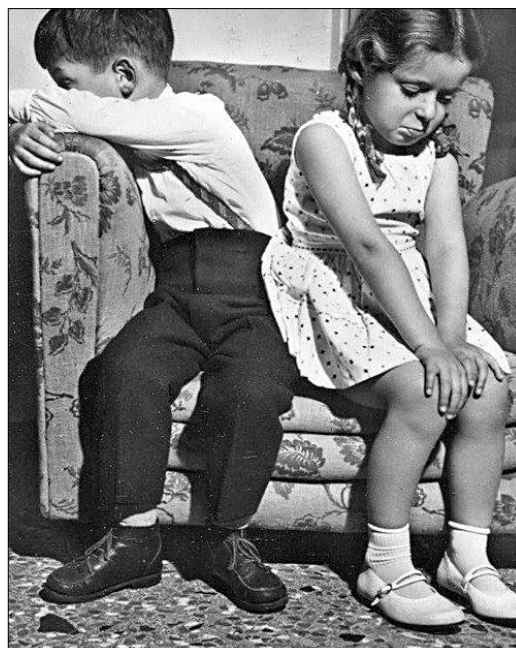
Matka Tereza

Modlitba je naší básní Bohu

Modlitba má provázet celý náš den. Její místo je doma, při bohoslužbách, v přírodě, při setkání s těmi, které máme rádi a kteří se také modlí, u jídla a tehdy, kdy chceme milosrdnému Bohu svěřit, co nás těší i tíží. Modlitba je naší básní Bohu. Nemusí být veršovaná ani kdovíjak učená. Ať vychází z dobrého srdce a je upřímná.

Někdo se modlí často, jiný jen občas. Pravidelnost se v duchovním životě vyplácí. Nejdůležitější je ale naše živá víra, kterou projevujeme svými činy a zvěstujeme svými slovy. Je zbytečné být mnohomyšlný. Učíme se být ve svých slovech struční, ale laskaví.

Zdeněk A. Eminger, teolog, KT 19.6.2018

VÍME, CO JSOU NAŠE ZÁJMY?

Biskup Václav Malý, kdysi mluvčí Charty 77, dnes mluvčí svědomí české společnosti. Rozhovor o odvaze přijmout odpovědnost, o obavách českých voličů, národní identitě a křesťanských hodnotách a o roli české církve.

Podepsal jsi prohlášení nazvané Myšlenky pro demokracii, v němž mimo jiné stojí věta: „Je pro nás nepřijatelné, aby lidé aktivně se podílejí na bezpráví komunistického režimu nyní zastávali vládní a parlamentní funkce.“ Vybavuješ si kontext, v němž jsi tento dokument podepsal?

Byl bych schopen volit i člověka, který si zadal s StB, pokud by se poctivě přiznal k tomu, že pochybil. Díky takovému přiznání by pro mne byl věrohodný, tedy pokud by to nebyl jen alibismus zlehčování vlastního selhání v minulosti. Pro mne je důležité čitelné znamení, zda si takový člověk nechce sám sobě nic nalhávat a je upřímný sám k sobě.

Nejde o pomstu, nebo o připomínání něčeho špatného, ale o to, že někdo něco nalhá sám sobě. Jak mu máme věřit, že bude usilovat o to, co právě říká, když sám škrtná některé momenty svého života?

Měl jsi možnost se v poslední době setkat s vrcholnými politiky, zabrousit na tato témata?

V poslední době jsem neměl příležitost setkat se s vrcholnými politiky. Nevyhledávám je, ani oni mne. Pokud se letmo s někým vidím na společenské akci, pozdravíme se, ale nic víc. Tam není prostor k diskusi.

Není zvláštní, že to lidem nevadí, stejně jako lidem nevadí lhaní či nepravdivé výroky?

Bylo by osvobozující, kdyby politik uměl říci: tady jsem selhal. Netyká se to jen bývalé spolupráce s StB, ale třeba i špatného politického rozhodnutí. A to neslyšíme, jako by si ti lidé ani neuvědomovali svoji odpovědnost. Jak jim pak máme důvěřovat? Odvaha přijmout osobní odpovědnost, odvaha říci, měl jsem špatný odhad, dal jsem na poradce, kteří mně poskytli jednostranné informace, a nesu za to odpovědnost. To by bylo pro naši společnost ohromně očistné. Nejde o to, pořád se omlouvat, ale pečovat o svoji důvěryhodnost. Nejsem politik, ale jako biskup jsem také někdy udělal špatné rozhodnutí a musel jsem to přiznat. Je to nepřijemné, ale je to osvobozující...

Vadí tedy, nebo ani nevadí lidem lhaní a tak dále?

Těžko říci, zda to lidem nevadí. Co lidem ale určitě vadí, je neustálá hašteřivá konfrontace. Možná to v médiích na chvíli zaujme, ale média by tomuto vábení měla odolat. O Evropské unii, o hybridní válce, o všeobecném referendu potřebujeme vědět víc než nějaké výkřiky z protilehlých táborů.

Řekl bych, že si mnohdy média „nelámou hlavu“ tím, jak vysvětlit složité společenské otázky, ale spíše podléhají tlaku očekávání politiků. I upozorňování na nekalé praktiky

politiků mají spíše charakter „senzace“ a brzy ze zřetelů redakcí zmizí. Něco se odhalí, ale po pár dnech se nad tím tématem zavře voda. Odpovědnost za chyby se nevyjasní. Média nejsou bohužel ve své většině policajtem demokracie. Nelze ovšem všechna házet do jednoho pytle.

Z řady výzkumů médií vyplývá, že recipienti, tedy čtenáři, diváci, posluchači v posledku upřednostňují média, která je utvrzují v jejich pohledu na svět. Zároveň se ukazuje, že ruské dezinformační kampaně nacházejí v České republice odezvu. Co z toho můžeme vyvodit? Je za tím obdiv k Rusku navzdory naší historické zkušenosti? Nebo spíše neurčité obavy z budoucnosti? O obdivu k Rusku pochybuji. Spíše se za tím

skrývá strach, že nelze zvládnout tolik nepřehledných situací, na něž není jednoduchá a rychlá odpověď. Strach přijmout jinakost druhých a zvykat si na pluralitu zájmů a pohledů. Strach klást si nové otázky a opustit pohodlí myšlenkového zjednodušování.

Myslíš si, že je u nás dnes demokracie ohrožena?

Nevidím to tak černě. Máme v parlamentu celé spektrum politických stran, jako občané máme možnost se vyjádřit. Je zde stále řada médií, v nichž se dozvíme důležité informace. Nicméně hledím s určitou nedůvěrou na tendence prosazování tzv. manažerské politiky, tedy stylu, kdy ten, kdo je v čele, určuje směr a nedbá příliš na názory druhých, protože se sám cítí povolán rozhodovat. K demokracii ovšem patří neustálá konfrontace, neustálá výměna náhledů. Zdržuje to, ale z takového tříbení názorů, z hledání společného kompromisu vycházejí řešení, která jsou stabilnější než ta, jež jsou založena na líbivých slovech a populismu. Demokracie není ohrožena nějakou novou totalitou, ale manažerskou autoritativní politikou.

Když jsi komentoval parlamentní volby, říkal jsi, že výsledky odrážejí strach lidí z nejistoty a rozpaky, koho volit. Není paradoxní, že výsledkem volby proti nejistotě je vleklá vláda v demisi s premiérem, která neví pořádně, s kým chce vládnout, a znovuzvolený prezident, který mění názory ze dne na den?

Pan prezident je ideolog moci. Jde mu jen

a jen o vliv a moc. Chybí mu jakákoliv zásadovost. Jeho oblíbený bonmot, že je prezidentem dolních deseti milionů lidí... Neměl by však být prezidentem všech občanů? To neznamená názorovou beztvářost, ale schopnost reprezentovat občany a náš stát. Prezident má podporovat dialog politických subjektů a to nedělá. Demokratický deficit nemají instituce, ale lidé, kteří je vedou.

Možná i proto někteří pošilhávají po tzv. přímé demokracii.

To je naivní představa. V demokracii je zachována soutěž, v přímé demokracii ne. Je naivní myslet si, že důležitým otázkám rozumějí všichni bez rozdílu. Proto přece svěřují důvěru konkrétní straně nebo konkrétním lidem. Demokracie stojí na důvěře a na občanské odpovědnosti, na tom, že lidé sledují veřejné dění a nepodléhají zjednodušujícímu pohledu z pozice osobního prospěchu, vlastních aktivit či ambicí.

Co bys řekl na názory lidí, kteří říkají, že skuteční demokraté respektují výsledky voleb a nechodí demonstrovat na náměstí?

To je hezké, ale není v tom kus alibismu, totiž pohodlné představy, že demokracie spočívá v tom, že jednou za čtyři roky jdu volit? Co můžeme dělat, když zvolení představitelé neplní to, co ještě nedávno nazývali svými prioritami? Když se politika stává handlem vzájemných zájmů, jsme už hodně daleko od smyslu demokracie jako takové a je třeba se ozvat. A také mít výdrž.

Nejde o násilné vyžadování změny, ale o občanský odpor. Myslím, že Slovinci nám v minulých dnech ukázali, že lze dát nenásilně najevo názor natolik zřetelně, že vláda odstoupí. Podobný tlak u nás neznáme. Chybí nám osobnost, která by zaštitila úsilí o transparentní řešení, která by měla „tah na branku“. Přitom taková důvěryhodná osobnost ani nemusí aspirovat na politickou funkci.

Podporuješ ty různé protestní podpisové akce a shromáždění?

Myslím, že je dobře, když lidé dávají najevo, že nechtějí „manažerskou demokracii“. Nelze se slepě spoléhat na osvíceného vládcu. – Z tím to ovšem vypadá, že by volby dopadly stejně jako před rokem.

Znamená to, že se během posledních let proměnila atmosféra ve společnosti?

Společnost je v poslední době především hecována strachem. Otázka migrantů či utečenců sice není dnes tak aktuální, ale pořád je kdesi v pozadí. Podobně je stále ve hře názor, že nás Evropská unie připraví o naši národní identitu.

A není na tom hodně pravdy?

Národní identita spočívá v tom, že znám dobře naši kulturu a historii, že dobře používám svůj jazyk. Na tom má být založena národní hrdost, k níž patří i schopnost sebereflexe. Uvědomme si, že dnes nemáme jako malý stát šanci obstát ani ekonomicky, ani politicky v globalizovaném světě, tudíž je nutné aktivně spolupracovat na formě soužití s ostatními a vytvářet společně koncept a vizi společné budoucnosti. Je to chyba, když se

naši představitelé neustále vůči ostatním vymežují.

Nepozoruješ také ale zřetelnou emancipaci Evropy od křesťanských kořenů či bezprecedentní vstřícnost vůči islámu a přistěhovalcům tohoto vyznání?

Hrozbou je nízká natalita Evropanů, vytlačování náboženství do soukromé sféry, rozvolňování rodinných svazků, experimentování s darem života, generační nesoudržnost, upřednostňování ekonomického blahobytu před osobnostním rozvojem, dogmatizace svobody slova aj. V leccems nám muslimové nastavují zrcadlo, čímž nechci říci, že mají ovládnout náš civilizační okruh.

A přitom se v Čechách argumentuje národní identitou, našimi zájmy a třeba křesťanskými hodnotami...

Prosím tě, vždyť o nich velká část naší společnosti neví vůbec nic. Co jsou křesťanské hodnoty? Respekt k důstojnosti druhého, porozumění tomu, že nejsme na světě sami pro sebe, ale s druhými a pro druhé, přijetí jinakosti, která není a priori ohrožením, ale spíš obohacením mého pohledu, otevřená komunikace, rovnost všech, láska k nepřítelům, která neznamena ustupovat před zlem aj. To jsou pro mne křesťanstvím odůvodněné základní hodnoty, které může přijmout každý. Tyto hodnoty by měly být v každém z nás.

Dnes se spíš zdůrazňuje uplatnění v životě, v tom vidíme záruky úspěchu a spokojenosti spíš než v těch zmíněných hodnotách.

No ovšem, tady je prostor pro výchovu, pro vzdělávání v hlubším slova smyslu.

Nabízí se otázka, co v tomto ohledu dělá církev?

Musím přiznat, že někteří z našich souvěrců volí strany, které jsou pro mne nepřijatelné. Žasnu nad takovou slepotou. Vždyť křesťan má v rukou jako kompas evangelium. Nelze volit strany, které šíří programové nedůvěru, podezřívavost, nebo dokonce nenávisť. Které vylučují ze společného života určitou část obyvatel. To je nepřijatelné.

Ježíš přišel pro všechny. Setkával se s mocnými, s duchovně silnými i s duchovně slabými a rozhodně dával šanci každému. Ježíš přece nehlásal děs ani naivní naděje. Neumím si představit, že bych žil den za dnem ve strachu, co se stane. Ano, také zažívám obavy, ale programově šířit strach je proti duchu evangelia.

Přesto někteří věřící a možná i členové hierarchie takové strany či politiky volí.

Je to šokující...

Víc k tomu neřekneš?

Křesťan by měl být politicky odpovědný. Sledovat politickou scénu. To chybí některým kněžím i části Božího lidu.

Čím to je?

Zjednodušení života. Podléhání duchu tohoto světa. Absence naděje. Ale ta přece spočívá

v tom, jak to hezky formuloval Václav Havel, že mohu mít naději, že to, co dělám, má smysl. Naděje je v tom, že svým postojem mohu v druhých zažehnout jiskřičku dobrého. Naděje pro mne jako křesťana znamená, že mi Bůh důvěřuje.

Kážu o tom často. Vím, že se opakuji. Avšak není ta Boží velkorysost neuvěřitelná? Když se v někom zklamám, jsem pak hodně opatrný, zatímco Bůh mi stále důvěřuje, že mohu povstát. To je pro mne obzor víry, který se promítá do mého života. – Aspoň se o to snažím.

Ty důvody slepoty vůči populismu nej-různějšího druhu jsi pojmenoval hodně otevřeně. Nemůže hrát roli i to, že my v katolické církvi jsme zvyklí na hierarchické, a nikoli demokratické uspořádání?

Ano, církev je uspořádána hierarchicky a záleží na tom, jak služebníci církve chápou svoji roli a nakolik dávají prostor ostatním. To platí na úrovni farnosti i na úrovni diecézí. Podle církevního práva mají být zřizována na úrovni farností i diecézí grémia, kde se mají vytvářet a formulovat postoje, programové body a podobně. Je-li vedení chápáno s pokorou, lze společně dosáhnout dobrých rozhodnutí pro další život.

Velkou roli – podobně jako ve společnosti – hraje otázka, nakolik se kdo chce podílet na životě církve či společnosti.

Hodně lidí se takřikajíc veze.

Ano. Jednou to hezky řekl kardinál Martini: Je třeba přijmout, že menšina táhne většinu.

Nečekejme, že všichni budou aktivní.

Dobře, ale možná že právě v církevních společenstvích podobně jako v různých spolcích by se lidé mohli učit, jak se dohodnout, jak něco tvořit společně... a díky tomu méně podléhat svodům rychlých a snadných politických řešení.

To je pravda. Jistě to hodně záleží na pastýřích, na kněžích, na lidech, kteří spolky vedou, zda dokážou dát druhým důvěru. A také

zda dokážou moderovat kultivovanou debatu, umění komunikovat není samozřejmé.

Bylo by také chybou spoléhat jen na individuální zbožnost a svátostný život a přivírat oči před konkrétním životem v dané ekonomické a společenské situaci.

Jak říkal Tomáš G. Masaryk, demokracie je praktická podoba lásky k bližnímu...

Ano, politika je každodenní zájem o věci veřejné. Žijeme v konkrétních čtvrtích, v konkrétních obcích a městech. Copak nám nezáleží na tom, aby to kolem nás fungovalo lépe? Rozdvojení mezi životem v církvi a společenským či politickým životem je chybou. Chápu, že leckomu není vysoká politika blízká, rád bych ale vyzval ke vstupu do místní, komunální politiky. Bude-li dobrá atmosféra v obci a bude-li takových obcí víc, bude nám v Česku lépe.

V minulých dnech jsme si připomínali výročí Bonaventury Boušeho, kterého jsi nazval prorokem. Co by nám v dnešní situaci asi řekl?

Ten by nám dal! Byl to prorok zaujatý Pánem Ježíšem. Ten by nám vyčetl mnohé. Tepal by každou nedůslednost, dvojakost, lavírování, politikaření. Nezodpovědnost při hlásání Božího slova. Vyčetl by nám určitou sebespasilnost a nedostatek pokání. Vnějškovost. To všechno byla jeho velká témata, živá tehdy jako dnes. Mnohokrát si na něj vzpomenu, když něco udělám tak napůl.

A co by řekl k roli církve ve společnosti?

Řekl by, aby církev říkala, ano, ano, ne, ne. Aby se nesnažila lacině přežít. Aby se nestarala především o sebe, o svoji budoucnost. Tuto starost můžeme přenechat Pánu.

Josef Beránek, Univerzum 2/2018

V.M. se narodil 21. září 1950. Na kněze byl vysvěcen 26. června 1976. V roce 1977 podepsal Chartu 77 a o rok později byl jedním ze sedmnácti zakladatelů Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných. V lednu 1979 byl zbaven státního souhlasu, od 22. května do 22. prosince 1979 byl bez soudu vězněn (obviněn z podvracení republiky). V letech 1980-1989 pracoval jako topič a zeměměřičský figurant, zároveň však působil tajně jako kněz a podílel se na tvorbě katolického samizdatu. Rok byl mluvčím Charty 77. Od roku 1988 byl členem Československého helsinského výboru. Byl spoluzakladatelem a prvním mluvčím Občanského fóra. V letech 1990-1996 působil jako kněz v Praze. Dne 1. prosince 1996 byl jmenován kanovníkem Metropolitní kapituly u sv. Víta, 3. prosince jej papež Jan Pavel II. jmenoval pomocným biskupem pražským. Vysvěcen byl 11. ledna 1997. Roku 1998 mu byl propůjčen Řád T. G. Masaryka III. třídy, je rovněž nositelem Čestné medaile Tomáše Garrigua Masaryka za věrnost jeho odkazu, kterou mu udělilo Masarykovo demokratické hnutí. V roce 2012 se stal prvním laureátem Ceny Arnošta Lustiga.

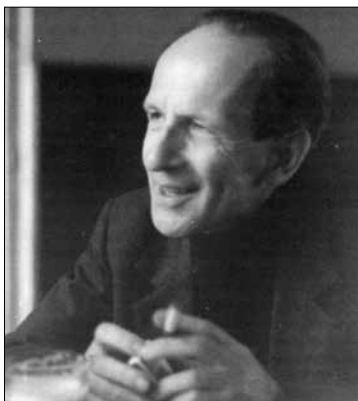
NADĚJE KATOLICTVÍ V ZEMÍCH ČESKÝCH

Zdeněk Bonaventura Bouše

Protože každé naše poznání je částečné, je velmi pravděpodobné, že mnozí by s těmito poznámkami nesouhlasili, poznávajíc pravdu z jiného zorného úhlu. A je dokonce velmi pravděpodobné, že jsou lidé, které by tyto poznámky pobouřily a znechutily, i když upřímně milují Krista a jeho církev, protože nevidí problémy tam, kde je vidí pisatel. Začnete-li tedy číst a nebudete souhlasit, nebo budete-li pobouřeni, není nic jednoduššího, než nechat této neužitečné práce.

Zdá se, že oficiální římskokatolické křesťanství se u nás snaží stále ještě vystupovat jako nejsilnější křesťanská denominace v národě, který je dosud náboženský a žije z křesťanské, zejména katolické tradice. Jedná podle tohoto předpokladu, aniž by si ho ověřilo. Udržuje si umělé správní strukturu tak, jak byla u nás reformována po Tridentinu (na Moravě dokonce strukturu předtridentskou): síť regionálních farností, které už alespoň z poloviny neexistují. S námahou si chrání a udržuje své sakrální budovy, na které omezuje svou bohoslužbu, neboť právě ony jsou symbolem i nutností pro tuto strukturu. Tyto budovy jsou většinou středověké nebo barokní; pokud byly postaveny v minulém století, snaží se svým pseudostylem vyvolat falešnou atmosféru středověku. Ale i kostely z první republiky se v rozvrhu a zařízení podstatně mnoho neliší od kostelů starších. Všechny bývají přeplněny díly pochybné umělecké hodnoty a nesplňují nejprimitivnější požadavky, kladené na shromaždiště dnešních lidí. Člověk, který do takového kostela vstoupí, vstupuje do prostředí, které nemá nic společného s jeho životem.

Také bohoslužba, která se v nich koná, si přes vnější změny řeči a ritu zachovává svůj sakrální a navenek magický ráz. Nepatří do života těch, kdo ji navštěvují, ale snaží se naopak své diváky vytrhnout z jejich každodennosti a přenést do cizího, „posvátného“ světa. Je vlastně jakoby monofysická, neboť nepomáhá shromážděným, aby se setkali s živým člověkem Ježíšem Kristem, ale představuje Pána Ježíše jako jakési tajemné božstvo, skryté za oponou mystéria. Je divadlem. Kněz, herec tohoto divadla, oblečený do kostýmu liturgických rouch, se nepovažuje za člověka, který patří do shromáždění, ale je nad ním, neboť je obdařen tajemnou mocí nad církví. Protože je i mimo bohoslužbu vyřazen z normálního lidského prostředí a života, obvykle nezná skutečný život těch, kdo bohoslužby navštěvují; jeho představa „moderního člověka“ je naivní a jeho vystupování při liturgii je pro normální lidi nepochopitelné, a někdy do-

konce směšné. Jeho slovo při modlitbě a homilii často neoslovuje skutečné posluchače, ale jen lidi fiktivní, neexistující. Propast mezi knězem a posluchači se v posledních letech ještě zvětšuje tím, že věřící mívají širší a hlubší poznání než jejich duchovní. Také neurčité spoléhání kněží na účinnost toho, čemu školská teologie říká opus operatum, často působí, že kněz dbá především na vnější přesnost obřadu a ani se nesnaží mít aktuálně osobní vztah k tomu, co vyjadřuje, nebo vyjadřovat má; rovněž necítí nutnost mít osobní vztah k divákům, když je „ve funkci“. Vědomě nebo podvědomě žije v přesvědčení, že úkon, který koná, a text, který recituje, nemusí být bezcenný, i když ho koná a recituje nedbale, roztržitě nebo bezmyšlenkovitě; že to, co je osobně hříchem a urážkou Boží, může být přesto užitečné, jen když je zachována formální přesnost, neboť za tímto jeho vnitřně nepravdivým jednáním stojí jakási pomyslná „Církev“, která je garantuje. Tento kněžský postoj, který věřící často ve svém náboženském životě napodobují, dodá-

vá především liturgii v našich kostelích její magický ráz. Ti, kdo do kostela přicházejí, aby se na liturgii dívali nebo ji v lepším případě s knězem hráli (tento výraz nechce být pejorativní, ale konstatující), netvoří vlastně církev, tj. shromáždění ve jménu Kristově. Nemají totiž vztah k sobě navzájem a necítí se zajedno mezi sebou. Nanejvýš se subjektivně „povznášejí“ zpěvem a recitací, trpělivě poslouchají kněze a přistupují k přijímání, které je projevem jejich zcela soukromé, od církve odloučené zbožnosti. Věřící, kteří mají teologické vzdělání, snázejí tuto bohoslužbu jako povinnost, prostí lidé jsou takovouto bohoslužbou udržováni ve formální a formalistické zbožnosti, která je vzdálena skutečnosti. Proto je bez jejich viny jejich svědectví ve světě chabé, nepřesvědčující, často dokonce falešné a matoucí. A tato bohoslužba je dnes už takřka jediným projevem života oficiální římskokatolické církve.

Co vyplývá z této situace? Pokus o odpověď nutno hledat především úvahou o smyslu křesťanské liturgie; o tom, co činí liturgii křesťanskou. Z evangelií je zřejmé, že se Pán Ježíš prohlašoval za člověka, který byl Bohem poslán naplnit Zákon. A toto naplnění Zákona pro něho znamenalo také zrušení forem, které plnění Zákona vyžadovalo před tímto naplněním. Ježíš mínil své poslání také jako přímé pokračování a dovršení poslání izraelských proroků. Proto se jeho učení navenek často jeví jako důsledné domyšlení prorockých kázání, v nichž Hospodin vytýká Izraeli, že opouští milosrdenství a spravedlnost, tj. nedbá na osobní vztah k Bohu a člověku, a přesto se domnívá, že bude zachráněn chrámem a plněním rituálních předpisů. Podle

proroků byly chrám a rituální předpisy jen znamenání smlouvy mezi Hospodinem a Izraelem, tedy vnitřního vzájemného vztahu, a bez tohoto vnitřního vztahu byly zbytečné. Podle Ježíše se staly zbytečnými také tím, že skrze něho měla být uzavřena nová a věčná smlouva, kterou nastává nový věk, Boží království, v němž se budou Boží citelové klanět Bohu v Duchu a v pravdě. Proto prorokuje o chrámu, že bude zbořen. Znemožňuje jeho bohoslužbu, když vyhání prodáváče obětních zvířat a směnárny z jeho nádvoří. Nezachovává posty, neumývá si ruce před jídlem, posmívá se desátkům, porušuje sobotu. Pokud poručí, aby byl rítus zachován (např. očištění malomocného), je to „na svědectví jim“, tj. na svědectví, že Syn člověka má právo rítus rušit. O almužně a modlitbě jednoznačně prohlašuje, že je bezcenná, není-li vnitřně pravdivá. Pokud sám koná rítus, činí tak zcela svobodně a vždycky jen proto, aby jím vyjádřil nový vztah k Bohu a lidem, který je vlastní jemu a Božimu království, které na zemi zakládá. Tato svoboda je zvlášť zřejmá, když se Ježíš účastní hostiny. Proti rituálním předpisům zasedá za stůl s pohany a s hříšníky, a tím dává tomuto obřadu nový smysl eschatologický. V jeho království přijdou totiž od východu a od západu a zasednou s Abrahámem, Izákem a Jakobem a budou mít přednější místa než potomci těchto praotců. Při večeři na památku vysvobození Izraele, v noci, ve které byl vydán, prohlašuje chléb, který láme, na znamení své vydanosti k spáse celého světa a „kalich dobrořečení“ za novou smlouvu ve své krvi.

O církvi apoštolské a poapoštolské jsme informováni natolik, že je pro nás nesporné její antikultické smýšlení. Pokud se v této církvi mluvilo o oběti ve smyslu starozákonním, mluvilo se jen o oběti Kristově, která byla přinesena jednou provždy a již bylo jednou provždy zjednáno vykoupení a přístup k Otci. Shromáždění této církve nebyla bohoslužbou v židovském smyslu, ale službou obci. Tato služba byla antropocentrická, protože kristocentrická, a bylo by ji možno nazvat bohoslužbou jen potud, pokud se skrze ni shromáždění cítilo zajedno s Kristem a takto vzdávalo Bohu slávu, která mu náleží. Pevným a neměnným zůstávalo jen to, co bylo „přijato od Pána“, večeře Páně a iniciační koupel - křest. Jinak byl rád a obsah shromáždění charismatický. Přítomní si jej vytvářeli sami a rozhodující slovo měl představený, starší (presbyter), dohlížející (episkopos) nebo prorok. Teprve tehdy, když si církev počínala uvědomovat, že parusie, kterou ve svých shromážděních očekávala, není jen blízko skrze přítomnost vzkříšeného Pána, ale také daleko ve svém dokonání, že „o onom dni nikdo neví“, počínaly si křesťanské obce tvořit pro svá shromáždění pevná pravidla, liturgii v našem smyslu. Pokud praktická potřeba církvi začala vyžadovat zvláštní shromáždění, nebyly tyto místnosti považovány za posvátné v židovském nebo pohanském smyslu. Ještě v době pokonstantinské se jejich „zasvěcení“

dálo např. v Římě jenom tím, že se v nich prvně konala eucharistická liturgie. Jednotlivé obce se tedy vyjadřovaly ve své liturgii se samozřejmostí po svém, a samozřejmě se různily svými zvyky a texty, a to i tehdy, když se už upouštělo od charismatické improvizace. Teprve v době pokonstantinské cítily jednotlivé církve potřebu vyjadřovat svou liturgii také katolicitu, tj. jednotu mezi sebou navzájem a s generacemi minulými. Proto se ve svých liturgických řádech začaly odvolávat často až na apoštoly, výjimečně i na samotného Krista. Teologické spory zároveň způsobily, že biskupové začali věnovat přísnou pozornost používaným textům, které se takto stávaly liturgickými v našem slova smyslu, tj. pro shromáždění závaznými.

Předem daná liturgie má pro křesťanské shromáždění nesporné přednosti:

Církev si skrze ni uvědomuje svou katolicitu, a pokud jde o zvyky a texty zděděné, také svou apostolicitu. Podrobenost řádu je projevem kázně, a tedy lásky. (Jak mnoho už Pavel kladl důraz na církevní kázeň, např. v církvi korintské.) Předem daná forma má také tu psychologickou přednost, že člověku, který ji na sebe bere v touze přivlastnit si její obsah, pomáhá k tomu, aby sám sebe vyjádřil lépe, než by byl schopen bez ní. To ovšem vždycky předpokládá srozumitelnost této formy a její schopnost vyslovovat přiměřeně a aktuálně pravdu. Jestliže však daná liturgická forma naopak už neponechává místo Duchu, nerespektuje autentický život obce a brání touze po pravdě, uhašuje Ducha a deformuje se v kult a ritus v židovském nebo dokonce pohanském smyslu, přestává být pomocí pro církev a stává se zradou našeho Pána, který chce, aby církev zůstala v Duchu a v pravdě.

Vrací církev Zákonu a literě a nerespektuje svobodu milosti Boží. Neboť touto milostí Boží je právě Kristus Pán, který byl poslán naplnit Zákona, a tím zrušit jakékoli zákonictví. Základním kritériem pro život církve, a tedy především pro liturgii, musí být živá pravda. Pán Ježíš o sobě řekl, že je pravda a život; život skutečný, a ne fiktivní, život ve světě pro svět, neboť vydal svůj život za svět. Pokud tedy církev není v pravdě, tj. v Kristu, není v životě, ale ve smrti. A tam, kde odumírá, protože přestává opravdu žít životem, kterým je Kristus, pravda a život, není tato smrt neštěstím pro nikoho, než pro ni samu. Neboť církev není ve světě pro sebe, ale pro svět, tak jako Kristus. Vzdaluje-li se církev Duchu Kristovu, ztrácí pro svět smysl, protože nemůže než svět od Krista vzdalovat, představujíc mu nepravdivou a zkreslenou tvář Kristovu. Je tedy lépe, když odumře a zanikne. Tuto skutečnost možno konstatovat klidně, i když s osobní lítostí a smutkem, protože Kristus zůstane ve světě vždycky přes zánik té nebo oné místní církve. O tom nás bohatě poučuje historie křesťanství.

Je u nás římskokatolické křesťanství v této krajní situaci a stojíme opravdu před jeho zánikem? Z toho, co bylo řečeno, by se zdálo, že ano. Neboť oficiální římskokatolická církev

u nás se vyjadřuje už v celku nepravdivě a její životní projev, liturgie, se začíná svou zastaralou a navenek vyprázdněnou formou výrazně lišit od liturgie jiných katolických církví. A ona sama už s těmito církvemi vlastně nedsílí ani jednotu víry, protože se zřiká jejich zápasů a napětí, odsuzuje jejich pochybnosti a úzkosti, jejich způsob myšlení, jejich touhu po pravdě; a přitom se odvolává jen na jakési „dědictví otců“, na svou často velmi temnou a pochybnou minulost. Dříve však, než učiníme tento závěr, je nutno si všimnout, že také u nás dochází uvnitř církve k proměně, kterou ovšem její duchovenstvo většinou nerespektuje, protože ji zatím nezaregistrovalo, nebo se jí bojí jako čehosi nebezpečného, z klidu vyrušujícího, nebo dokonce rozvratného. Tato proměna spočívá v tom, že také tato církev, tak jako církev na celém světě, se stává v jádře církvi diaspory. Žije skutečně jen v nepočtených „farnostech“, které svobodně vznikají z lidí, kteří jsou si navzájem blízcí a touží po Kristu, a proto vytvářejí duchovní společenství s kněžími, kteří jsou s to jim sloužit podle jejich potřeb. Této církvi budoucnosti, tak jak je asi zamýšlena a chtěna Duchem svatým, se zatím oficiálně nevychází vstříc. Ze strachu před tzv. liturgickými experimenty se jí také nedovoluje, aby se vyjadřovala navenek tak, jak touží. Tím se ovšem vydává v nebezpečí (ale jen v nebezpečí) právě to, co se oficiální církevní představitelé snaží hájit: katolicita křesťanství u nás. Neboť katolicita není nějaký geografický pojem, ale právě živoucí jednotu v pravdě Kristově. Katolicita žije a projevuje se především shromážděním, v němž se koná večere Páně. Ale církev diaspory už nechápe večeri Páně jako posvátné divadlo středověké mše, ale znovu už jen jako prosté lámání chleba, jako svou rodinnou večeri. Potřebuje, aby byla částí jejího života, a ne obřadem, třeba vznešeným a esteticky působivým, který s jejím denním životem nesouvisí ani místem, ani vyjádřením. Chce ji prožívat ve svém přirozeném společenství jako něco životně nutného a samozřejmého, a ne jako „nedělní povinnost“, při níž se náhodně scházejí lidé sobě navzájem cizí a v obyčejném životě lhostejní. Skuteční křesťané nejsou především v kostelích, ale ve světě. A večeri Páně chtějí konat ve svém světském prostředí. Neboť eucharistie je epifanií církve, která musí být ve světě, aby splnila své poslání. V chudé církvi Kristově na tomto jejím pravém místě nesnesou její shromáždění žádný ritualismus a žádné zdání magie, které není podstatou, ale středověkou deformací odporující podstatě. Má-li být mše činem vpravdě křesťanským, musí být úkonem zcela pravdivým, spíše civilním než okázalým, a nesmí mít nic společného s náboženskými pohanskou nebo židovskou. Neboť není pohanským mystériem, ani obětí skrytému Bohu, ale je památkou, zpřítomňující a živou, vykypitelské oběti ukřižovaného a vzkříšeného člověka Ježíše Krista. Tento člověk Ježíš Kristus je Syn Boží; je Slovo Boží, které vstoupilo jednou provždy do tohoto našeho světa a tímto činem zrušilo

Nebezpečí, že si necháme vnutit pohrdání lidmi, je opravdu veliké. Víme dobře, že k tomu nemáme nejmenší právo, a že se tím dostáváme do nejméně plodného vztahu k lidem. Před tímto pokusem nás může uchránit tato úvaha: Když pohrdáme lidmi, dopouštíme se právě hlavní chyby našich protivníků. Kdo pohrdá člověkem, nedokáže z něj nikdy nic udělat. Nic z toho, čím pohrdáme v druhém člověku, není docela cizí ani nám. Jak často očekáváme od druhých více, než jsme sami ochotni vykonat. Proč jsme dosud tak málo strážlivě smýšleli o člověku a o jeho slabosti v pokušení? Musíme se učit přihlížet více k tomu, co lidé musí vytrpět, než k tomu, co činí a co zanedbávají. Jediný plodný vztah k lidem - a právě k slabým - je láska, tj. odhodlání sdílet s nimi společenství. Ani sám Bůh lidmi nepohrdl, nýbrž se kvůli nim stal člověkem. *Dietrich Bonhoeffer*

Šchutí a užitek jsem pročetl poslední knihu Tomáše Halíka: „To, že byl život?“. Životní úsilí našich velkých myslitelů a teologů, protřibené liselem nacismu a komunismu, nezmizelo v zapomenutí. To, co jsme od nich přijali, v některých odvážných roste dál a přináší ovoce (věříme, že je dílem Ducha).

Řadě lidí je obtížné připustit, že někdo z Čechů je předběhl, a že T. Halíkovi naslouchá i nemálo světových osobností (stále platí: „Žádný prorok není vítán ve své vlasti“.)

Naši naději podpirají lidé mající výhled dopředu, nejsme bez vize do budoucnosti. Pane profesore, Tomáši Halíku, děkujeme. /v

K SVÁTKU JANA HUSA

Před dvěma roky jsem navštívil přednášku o Janu Husovi, pořádanou starými pány, patřícími do strany, která nám katolíkům otloukala Jana Husa o hlavu. Ptal jsem se jich, co pro sebe z Husova života pokládají za důležité. „Hájit svou pravdu!“ pravil nejobovnější. „Ale Hus hájil Ježíšovu pravdu, ne svou“, podotkl jsem.

Měl jsem ještě druhou otázku. Koho z nás se nedotkl upálení Husa a Jeronýma Pražského, ale jak to, že my, kteří se od vzniku Československa prohlašujeme za národ Husův, jsme ve 20. století oběsili Miladu Horákovou a v monstrprocesech popravili dalších 250 nevinných?

Ukázat prstem na druhého je snadné - všichni chybujeme. Ptám se sebe, jak bych se zachoval v situaci, kdy je nevinný štván primitivním davem. /v

a zbořilo jednou provždy templum, posvátný okrsek. V Kristu Ježíši, našem Pánu, není žádné rozdílu mezi židem a pohanem, ani rozdílu mezi posvátným a světským. A v Kristu Ježíši, našem Pánu, který je reálně přítomen všude tam, kde jsou dva nebo tři shromáždění v jeho jménu, je také reálná budoucnost římskokatolického křesťanství u nás.

Duchovní pastýř 1/1972

NEZAMILUJME SE DO ČÍNSKÉHO KAPITÁLU

S oxfordským politologem Steinem Ringenem o okouzlení Čínou, potížích demokracie a o tom, proč je třeba zvýšit daně bohatým.

Celý život se věnujete zkoumání demokratických systémů. Co je podle vás dnes nejvíc ohrožuje - hrozby zvenčí, jako je nástup Číny a čím dál agresivnější Rusko, anebo domácí problémy Evropy a USA?

Jednoznačně to druhé. Demokratické vládnutí nefunguje dost dobře, proto klesá důvěra občanů v demokracii a to vede k tomu, že nedokážeme čelit našim rivalům ve světě.

Co je hlavní příčinou poklesu důvěry v demokracii?

Klíčové je, že jsme ne tak dávno prošli velmi závažnou ekonomickou krizí. Reakce politiků na ni byla špatná: náklady řešení zaplatili běžní lidé, zatímco kapitál nebyl dotčen. Nerovnost zůstala vysoká, nebo se dokonce zvyšuje a lidé pociťují nespravedlnost. To není celé vysvětlení, ale jeho nejdůležitější část.

Mnozí experti naopak chválí, že se politici ve finanční krizi poučili ze třicátých let. Zabránili tomu, aby ekonomiky zkolabovaly a nezaměstnanost byla mnohem vyšší. Podle tohoto výkladu Obama zachránil americkou ekonomiku a navzdory všem pesimistickým předpovědím mnoha ekonomů se nerozpadla eurozóna. Takže by se dalo namítnout, že nejhoršímu politici zabránili a nemáme se v Evropě zas tak špatně.

Předně si myslím, že nebylo namístě předvídat rozpad eurozóny. Mnozí ekonomové nerozumějí tomu, že eurozóna je v první řadě politickým projektem a politici nikdy nedopustí rozpad. Tím jsem si byl od počátku naprosto jist. A ano, americká vláda na krizi rychle reagovala a zabránila mnoha problémům, hrozil naprostý krach amerického průmyslu. Zároveň však miliony Američanů přišly o své domy, klesly jim reálné příjmy, to samé v Británii, kde poslední roky měřitelně stoupá chudoba dětí. Co může být lepším ukazatelem problémů než tato statistika? Ve všech západních zemích máme rostoucí segment společnosti, který zůstal vlivem globalizace a technologických změn pozadu. A vedle toho je kapitál, velké firmy a investoři, kteří zůstali zaplacení nákladů krize ušetření. Chci tím říct, že populisté a neliberální síly v demokraciích neposilují bezdůvodně. Je za tím racionální naštvaní voličů.

Je otázka, zda jsou důvody naštvaní ekonomické, jak říkáte. Jestli nejsou, jak tvrdí jiní autoři, důvody vzteku kulturní, tedy odpor proti přílišné imigraci a příliš liberální politice, která se soustředila na hájení práv menšin a zapomínala na společenský mainstream.

Samozřejmě to hraje roli, ale druhotnou. Ne-

spokojenost s těmito změnami bych v první řadě ukotvil do situace po ekonomické krizi, tam leží příčiny naštvaní, které se pak vybijejí v jiných tématech.

Co by se tedy mělo dělat jinak, aby důvěra v demokracii vzrostla?

Zvýšit daně bohatým a přerozdělit tyto peníze. Jsem názorový centrista, ale tohle mi přijde podstatné. Daně, daně, daně. Není to celé, myslím, tak komplikované: když demokracie nabídne solidní politiku, bude seriózně dělat něco s nerovností, která v posledních třiceti letech stoupla, tak jí občané budou důvěřovat.

Když se zvýšením daní politici chtějí uspět, tak často prohrají. V Americe Donald Trump vyhrál se slibem snížení daní bohatým, levice vlastně poslední roky ztrácí všude.

Samozřejmě, vlády jsou kvůli globalizaci vůči firmám velmi slabé. Kapitál může snadno hrozit tím, že odejde do jiné země. Ale v Británii máme třeba velmi zajímavou konkrétní a populární debatu o daních: hovoří se o zvýšení daní, které by měly plynout do zdravotní péče. Takto konkrétní propojení je populární. Ve výsledku, myslím, odpor proti zvýšení daní nepříjde od běžných občanů, ale od lobvistů a silných zájmových sdružení. Co si budeme namlouvat, problém se nevyřeší v jedné

zemi, bude potřebná nějaká shoda mezi státy, aspoň na úrovni EU. Ale ta je nyní dosti nepravděpodobná.

A stačila by shoda v EU? Konkurenti jsou i v Číně, východní Asii, Indii, v USA.

Myslím, že EU je dost silná, aby se toho bát nemusela.

Popisoval jste vzestup populistických, neliberálních stran jako reakci voličů na reálné problémy. Není možné se na jejich úspěch dívat i tak, že demokracie zdravě funguje? Strany vyrostou na problémech, které do té doby politici nebrali vážně, což si nyní už nemohou dovolit.

Voliči mají racionální důvod k naštvané volbě, ale zdravé to není. Demokracie by měla být též systémem, který nabízí dobré lidi. To doposud zabezpečovaly silné politické strany, skrze které z pravice i levice rostli kvalifikované elity. Jenže zavedené politické strany ztratily sílu, proto nám nyní rostou ti nejzvláštnější

vládci. Exemplárně Donald Trump, ale svým způsobem i Emmanuel Macron, našťastí.

Jak to jde spravit? Není éra klasických politických stran pryč?

Jedna věc se dá dělat: omezit roli peněz v politice. Demokratický proces je kontaminován soukromými penězi do té míry, jakou jsme v minulosti neznali.

Nebylo to tak vždy a není soukromý kapitál prostě součástí svobodné společnosti?

To je pravda, ale moc peněz vzrostla takovým způsobem, že je to nezdravé. Vliv peněz vidíme už na tom, jak se debatuje o daních, jejichž zvyšování se stalo něčím nepřijatelným. Jsou tu statistiky o tom, jak dramaticky narostly soukromé finance plynoucí do politiky, jak dramaticky roste cena volebních kampaní. Byl by to velký krok dopředu, kdyby se moc soukromých peněz v politice dala regulovat a podařilo se vymyslet systém založený více na veřejném financování politické soutěže. Není to jediný problém, ale jde ho řešit, v této oblasti se dají dělat velmi konkrétní opatření. My, kterým záleží na osudu demokracie, musíme toto sdělení dostat k lidem, co nejvíce to jde.

Co je podle vás nejsmysluplnější způsob, jak se může za demokracii zasadit běžný občan?

Měl by jít v první řadě volit a cítit, že na tom opravdu záleží. To není zrovna radikální návrh. Mladí lidé jsou hodně aktivní, ale ne v organizované politice. Soustředí se na ad hoc kampaně, omezené na nějaké samostatné otázky typu životního prostředí, ale měli by jít také volit a více se angažovat v samotné politice.

Víte, demokracie není perfektní systém. Lidé to cítí a myslím, že jim to nevádí, pokud se problémy zkouší řešit, pokud vidí reformy, snahu změnit věci k lepšímu. To možná stačí: pokud politici více ukazují občanům, že to zkouší dělat.

Říkáte, že demokracie není perfektní systém. Vaše poslední kniha, ve které zkoumáte čínskou politiku, se jmenuje Perfektní diktatura. Co jste tím názvem chtěl říct?

Titul je varováním, že v Číně máme diktaturu, která je podle svých vlastních měřítek velmi úspěšná. Je efektivní a tak elegantní, že mnohým návštěvníkům a pozorovatelům vůbec jako diktatura nepřipadá. Tamní útlak je přítom tvrdý a proniká skrz naskrz společností. Ovšem státní autority se mohou do velké míry spolehnout na poslušnost lidí a nemusí ve velkém potírat jejich vzdor. Systém je velmi účinný.

Kdysi znalci předpokládali, že s bohatnutím a růstem střední třídy všude na světě demokracie přichází volání po svobodě a více demokracie. To se v Číně zjevně nestalo.

Ano, čekalo se, že kapitalismus a hospodářský růst povede ke vzniku střední třídy, která bude chtít více občanských práv. Ve skutečnosti v Číně vznikla nová třída, která je ke

komunistické straně loajální a stala se pilířem její moci. Druhým očekáváním bylo, že internet podryje politickou kontrolu a zvýší moc občanů. Nestalo se. Internet je pod perfektním dohledem čínské vlády, stal se dalším nástrojem kontroly shora, a nikoli osvobození. Čína je speciální typ diktatury, dokázala dokonale překonat tyto zjevné výzvy všech diktatur.

Jak si vysvětlit chování čínské střední třídy? Dokládá, že hodnoty demokracie zkrátka nejsou tak univerzální, jak jsme si mysleli?

Na druhou stranu tu máte masový exodus bohatých lidí pryč z Číny. Chtějí, aby jejich děti dostaly západní vzdělání, protože vlastního školství nedůvěřují. A snaží se ze země vyvést peníze, protože nevěří čínskému státu. Takže důvěra v systém má mezi bohatými Číňany také svoje limity. A co si myslí běžní lidé, to těžko zjistíme. Současná vláda v Pekingu hodně živí nacionalismus a tato emotivní ideologie všem diktaturám dobře sluší a zvyšuje poslušnost lidu. Nezapomínal bych také, že pokaždé, když čínská vláda v minulosti trochu povolila kontrolu, tak přišlo větší volání po demokracii.

Slavný ekonom Jeffrey Sachs našemu časopisu vloni řekl, že považuje čínský komunistický režim za úspěšný. Argumentoval tím, že stovky milionů lidí byly během posledních třiceti let vyvedeny z bída. Co si o tomto názoru myslíte?

Ano, životní úroveň stovek milionů lidí opravdu výrazně stoupla, ale nemají svobodu cestovat, stěhovat se po zemi, zvolit si počet dětí, chybí svoboda informací a stát proniká silně do soukromého života. V našich končinách bychom to vše považovali za stoprocentně neakceptovatelné. A také je dobré připomenout, že to byl též čínský komunistický režim, který předtím zemi uvrhl do naprosté bída, kdy zemřely desítky milionů lidí. Čínský vzestup je typickým východoasijským příběhem. Jen se zdá být o tolik mohutnějším, protože je Čína tak velká. Ale i když měříte vzestup jen ekonomickými daty, tak je v Číně pořad menší než v Jižní Koreji nebo na Tchaj-wanu, které se přitom vedle bohatnutí dokázaly proměnit v demokracie. Takže Čína není zase tak ohromně úspěšná, když ji porovnáme se sousedy v regionu.

Říkal jste, že vaše kniha je varováním. Pro koho a proč?

Varování pro nás, že je tu diktatura, která sama sebe považuje za skutečnou alternativu k demokracii, za lepší systém, než je ten náš. Prezентuje se jako systém, který dokáže lépe než demokracie řešit problémy. A to je do velké míry mýtus.

Věřit stále více lidí na světě tomu, že čínský systém je lepší než ten západní?

Ano. Protože poklesla důvěra v demokracii na Západě a v této situaci čínský systém působí efektivně. Když přijedete do Číny, tak svět na povrchu vypadá opravdu úžasné: mraťkodrapy, rychlovlaky, dálnice, úžasná letiště. Je snadné se tím nechat okouzlit a nevidět

temné stránky a fakt, že systém kontroluje úzká klika mocných, která má nějakou agendu. Podržel si totální moc a zvýšit vliv Číny ve světě, aby se opět stala „říší středu“.

Silně působící diktatury se v historii často nečekaně rychle zhroutily. Jak stabilní je podle vás čínský režim?

Je, myslím, velmi stabilní, nevidím vyhlídky na nějakou zásadní změnu. Má vše pod kontrolou. Mnoho ekonomických pozorovatelů věří, že tamní ekonomika je příliš nestabilní, že je v ní mnoho dluhů. Ale je to politický projekt, ne ekonomický, hospodářství je ve službách politiky, proto ke kolapsu kvůli vysokému vnitřnímu zadlužení podle mě nedojde. Myslím, že diktatura vydrží dlouho. A v jistém smyslu, a to se vůbec neříká příjemně, by nejhorší bylo, kdyby teď kontrolu ztratila. Protože by přišel úplný chaos. Je to smutné, ale musíme doufat maximálně, že se tato diktatura bude měnit postupnými dávkami pragmatismu.

Jak by Evropa měla této silici Číně čelit?

Skoro žádná země, sama o sobě, na to nemá šanci, musíme spolupracovat. Třeba Evropská unie musí mluvit jedním hlasem a přímo kritizovat porušování lidských práv. Čína je zatím velmi úspěšná při rozdělování evropských států, což se týká i Česka, ale hlavně Řecko a Maďarsko dokázaly v posledních letech zabránit společnému postoji EU, protože jsou na Číně ekonomicky závislé. Jeden německý sinolog, který píše pro deník Süddeutsche Zeitung, naléhá, že demokracie musí nalézt svůj hlas vůči čínské diktatuře. Nalézt svůj hlas, to je, myslím, dobrý výraz.

Co to znamená, vedle upozorňování na porušování lidských práv?

Čína anektovala obrovskou plochu v Jihočínském moři a prochází jí to. Zbytek světa musí mluvit jasným jazykem, čínští vládcí jsou extrémně citliví na to, jak se o nich mluví, proto je to důležité. Porušování lidských práv je tam nyní extrémní, za vlády současného prezidenta Si Ťin-pchinga nesmírně vzrostlo. On dokázal Čínu během šesti let neskutečně proměnit, má teď ve svých rukou tolik moci jako kdysi Mao Ce-tung. Například západní provincie Sin-ťiang se proměnila v policejní stát. Neznám přesná čísla, ale odhadem deset procent dospělých tam je v koncentračních táborech. To je pronásledování menšiny, muslimské a etnické, a my o tom nemluvíme. Moje země, Norsko, jehož identita v mezinárodní politice je založená na podpoře demokracie, neřekla jediné kritické slovo a to není akceptovatelné.

Má skutečnost, že Norsko nekritizuje porušování lidských práv v Číně, něco společného s tím, že Lio Siao-po dostal v Oslu v roce 2010 Nobelovu cenu míru, což vyvolalo velkou zlobu vlády v Pekingu?

Ano. Až vloni byly vzájemné vztahy napraveny a normalizovány. Aby se to stalo, tak norská strana písemně slíbila, že neučiní nic, co by vzájemným vztahům ublížilo. Čínská strana přitom definuje, co není akceptovatelné, a Norsko to poslušně přijímá.

Jak je možné, že se takto chová Norsko – bohatá země s hlubokými demokratickými kořeny, silně nezávislá i díky zásobám surovin.

Ano, je to ohromující. A není proti tomu skoro žádná opozice. Jakmile byla dohoda podepsána, tak norské univerzity vyslaly delegace, které začaly hledat partnery na čínských univerzitách. To není samo o sobě nic špatného, ale chybělo jakékoli kritické povědomí o tom, že jedná s diktaturou, v níž není akademická svoboda. Jak je to možné? Je to neodpustitelné.

Vrátím se k původní otázce: co by tedy měla Evropa dělat? I vzhledem k tomu, že Čína v zahraniční politice chytřejší než Rusko nebo jiné diktatury minulosti využívá jemnou sílu. Šíří po světě čínské kulturní a jazykové instituty, nabízí obrovský počet stipendií africkým studentům, buduje ve většině světa infrastrukturu v rámci tzv. hedvábné stezky, ve velkém financuje zahraniční vysílání čínské televize ve stylu BBC, točí filmové thráky i pro zahraniční trh, používá zkrátka typické nástroje demokratické kulturní diplomacie. Jak tomu mají demokracie čelit?

Měly by být přísnější, pokud jde o čínské investice, nezamílovat se do čínského kapitálu. Čína by nikdy nedovolila zahraniční investice v tamní energetice nebo dopravní infrastrukturu. My bychom také měli mít více kontroly nad podmínkami spolupráce, definovat si strategické zájmy, strategické sektory a do některých Čínu zkrátka nepouštět. A vedle toho, jak jsem už říkal, mluvit zpříma. Nemyslím si, že bychom neměli s Čínou jednat a spolupracovat, to vůbec ne, sám jsem také s čínskými akademiky a výzkumníky hodně kooperoval. Obrovský proud kapitálu z Číny do Asie a do Afriky nemůžeme zastavit a neměli bychom se o to pokoušet. Často je prospěšný, jsou to investice plynoucí do infrastruktury, energetiky a přijímajícím chudým státům to pomůže. Zároveň se ale tyto země u Číny zadlužují a vzniká tak nová závislost. A ve výsledku si myslím, že bychom si měli dát do pořádku náš vlastní dům, vyřešit aktuální problém demokracie. Protože demokracie mají morální převahu, není žádný důvod, proč bychom se měli cítit před Čínou nějak méněcenně. Jen náš systém musí zase dobře fungovat.

Respekt 22/2018

*STEIN RINGEN (72) Norský politolog, specialista na teorii vládnutí, sociální stát a výzkum demokracie. Od roku 1990 působí na Green Templeton College na Oxfordské univerzitě, krom toho působil například na univerzitách v Berlíně, v Sydney, v Kuang-čou či ve Stockholmu. V devadesátých letech se podílel na obnově studia politikologie v České republice. V češtině vyšla vloni jeho kniha *Národ dábůl. Proč si necháme vládnout?* (nakl. Masarykova univerzita Brno), nakladatelství Academia nyní chystá vydání jeho poslední knihy *Perfektní diktatura: Čína ve 21. století. Stein Ringen své názory na aktuální dění pravidelně publikuje na blogu *Thatsdemocracy.com*.**

TEN, KTERÝ ZVÍTĚZIL NAD SOVĚTOLOGY

Práce Richarda Pipesa, amerického historika a poradce bývalého prezidenta USA Ronalda Reagana na Sovětský svaz, který se narodil v polském Cieszyně a zemřel 17. května v 94 letech, by měly být povinnou četbou pro každého, kdo má co dělat s mezinárodní politikou. Kdyby jí byly, možná bychom se nešetkávali s tolika nesmysly o Rusku, které se na nás často linou z médií nebo od politiků - a zdaleka nejen českých.

S jistou nadsázkou by se dalo říci, že za studené války na Východě diktovali politici historikům, co mají psát, kdežto na Západě radili historici politikům, co mají dělat. Hezkou ukázkou takového západního historika je americký historik Richard Pipes, který zemřel 17. května v 94 letech.

Pipes byl rodákem ze Slezska, narodil se 11. července 1923 v polském Cieszyně na československých hranicích v židovské rodině. Původně se jmenovali Piepesovi a doma se mluvilo polsky nebo německy. Když byly malému Richardovi čtyři roky, přestěhovali se do Krakova a poté do Varšavy, kde se otec Marek věnoval obchodu. Těsně před vypuknutím války rodina odjela z Polska do Itálie a poté přes Španělsko a Lisabon do USA, kam připluli v den Richardových 17. narozenin.

Příchod na Muskingum College ve středním Ohiu znamenal pro mladého Pipesa něco jako návrat do 19. století: „Místo působilo konejšivým stabilním dojmem, jaký jsem nikdy předtím nezažil. Jak byla pro ty lidi Evropa odlehlá, vyjevuje poznámka chytré a hezké dívky, se kterou jsem chodil. Řekla mi, že se se mnou náramně ráda potkala, protože o existenci Evropy sice věděla, ale v hloubi duše tomu nikdy úplně nevěřila. Kromě rektora a několika profesorů nikdo v Evropě nebyl.“

Pipes studoval dějiny a rétoriku a nedlouho po vstupu USA do války se pustil s gramatikou a se slovníkem do ruštiny, protože si uvědomoval, že se znalostí polštiny může jazyk zvládnout snáz než jeho kolegové, a znalost ruštiny se mu může hodit. Skutečně se mu hodila, a to nejen za války, kdy sloužil mimo jiné jako tlumočník, ale především potom, v profesionálním životě historika. O holokaustu a jeho rozsahu se ve skutečnosti dozvěděl - podobně jako většina světa - až po válce. Mělo to, jak napsal, pro jeho psychiku veliké důsledky: „Mám radost z každého dne života, který mi byl dopřán, neboť jsem byl zachráněn před jistou smrtí. Cítil jsem a dodnes cítím, že jsem nebyl ušetřen proto, abych svůj život promarnil nevázaností a sebezbožněním, ale proto, abych šířil mravní poselství tím, že budu na příkladech z dějin ukazovat, jak vedou zlé ideje ke špatným koncům. Badatelé toho o holokaustu napsali pozhledně, a proto jsem nabyl přesvědčení, že mým

úkolem je předvést tuto pravdu na příkladu komunismu. Dále jsem cítil a cítím, že abych se vzepřel Hitlerovi, jsem povinen vést plnohodnotný a šťastný život, být spokojen s tím, co život přináší, radovat se, nebýt protivný: smutek a stížnosti mi připadají jako rouhání a lež - a lež a lhostejnost jsou projevy krutosti.“

Harvard a ruská studia

Po válce otevřel takzvaný vládní účet (G. I. Bill) Pipesovi možnost postgraduálního studia - vláda platila válečným veteránům výuku a navíc jim poskytovala skromné stipendium. Přihlásil se na tři školy, které považoval za nejlepší: na Kolumbijskou univerzitu, Yaleovu univerzitu a na Harvardovu univerzitu. Přijaly ho všechny tři a zvolil si Harvard, kde pak setrval až do odchodu na odpočinek. Měl představu, že se bude věnovat rusistice a obecným kulturním dějinám, ale nakonec z toho byla ruská historie.

Ruskem se zabýval celý profesionální život, a je proto možná na místě dát mu slovo, aby vysvětlil, co k té zemi cítí: „Ostře rozlišuji mezi ruským státem a ruským národem a dále mezi vzdělanými Rusy a obyvatelstvem jako celkem. Chovám nesmírný obdiv a sympatie k ruským intelektuálům (a to i tehdy, když kritizuji jejich politiku). Když čtu Turgeněvy, Tolstého nebo Čechovovy prózy, poezii Pasternaka nebo Achmatovové, když poslouchám písně Okudžavy nebo Vysockého, když pozoruji hrdinství Sacharova, jsem jako ryba ve vodě. Cítím se skutečně skoro jako Rus.“

Věci se mi však začnou jevit v naprosto jiném světle, když začnu studovat ruskou politiku, a tomu se jako historik především věnuji, nebo když se setkám s Rusy, kteří zastávají nějakou veřejnou funkci. Rusové jsou nesmírně osobní lidé, nikdy se jim však nepodaří převést srdečné lidské city do neosobních vztahů, potřebných k efektivnímu fungování společenských a politických institucí. Proto požadují „silnou ruku“, která by usměrňovala jejich veřejný život: vertikální kontrolu, která má nahradit chybějící horizontální vazby, jež se tak dobře vyvinuly v západních společnostech.“

Uvedený citát shrnuje, v čem Pipes považo-

val Sovětský svaz za zemi, která není v pravém smyslu evropská. Ukazuje také, že neměli pravdu jeho oponenti, kteří ho desítky let označovali za rusofoba, a vysvětluje, že o předmětu svého zájmu hodně věděl a měl k němu hluboký vztah.

Rusko a národy

Při psaní disertace v roce 1950 udělal Pipes senzační objev: Rusko bylo před revolucí i po ní mnohonárodnostní říše. Může to dnes připadat jako banalita, jenže v 50. letech 20. století za studené války tomu tak nebylo. Jak Rusové, tak Američané měli sklon pohlížet na Sovětský svaz do jisté míry podobně jako na USA: jako na obrovský tavící kotel, v němž se příslušníci mnoha národů zčásti dobrovolně vzdávají své identity ve prospěch nové, vyšší národnosti.

Pipes však reálný vznik nového „sovětského“ člověka popíral - a velká část příslušníků národů sdružených (často nedobrovolně) v Sovětském svazu, od Pobaltí přes Ukrajince po Zakavkazce, by mu jistě byla dala zapravdu; ostatně mu zapravdu daly dějiny, když neruské národy nakonec sovětskou říši rozbily a vydaly se vlastními cestami. Něco takového ovšem v 50. letech připadalo skoro každému nemyslitelné.

K národům a sovětskému člověku si dovoluji připojit osobní historku: před několika dny jsem se na právě zesnulého Pipesa ptala Davida Bardzenešviliho, někdejšího disidenty a předsedy Republikánské strany v Gruzii. Smál se a vyprávěl mi, jak se s Pipesem, oblečeným v tričku s nášivkou gruzínské vlajčky, setkal někdy před deseti lety. Žertem se ho zeptal, zda mu nevádí, že Stalin nebyl Rus, že byl Gruzín. „Ne,“ odpověděl profesor. „To nebyl Gruzín. Byl to bolševik.“ A nevádí mu, že řada předních představitelů také nebyli Rusové, ale Židé? Pipes trval na svém: „To nebyli Židé, to byli bolševici!“

Návštěva Sovětského svazu

Pipes ještě léta po absolvování neměl akademickou definitivu: neměl profesorské místo a nevěděl, kde bude vyučovat. Příležitost přednášet měl skoro vždycky a přednášel na různých školách, ale k definitivnímu místu, které znamenalo zajištěné postavení a každý čtvrtý rok akademické volno to mělo daleko. Našel si v těch letech první příležitost navštívit Sovětský svaz, což v 50. letech nebylo nijak jednoduché, zejména ne pro člověka, který se na tuto zemi díval kriticky. Získal však na cestu grant od univerzity v Indianě a poprvé měl možnost vidět na vlastní oči zemi, o které psal. Navštívil Leningrad, Moskvu, Soči, Tbilisi, Taškent a Alma Atu - a ačkoli pak byl v Sovětském svazu ještě nejednou, nikdy se nezabavil dojmy, které si přivezl z této první návštěvy, naopak se mu vždy znovu a znovu potvrdily.

Nešlo jen o věčné sledování a znepokojování zahraničních návštěvníků, ale o cosi hlubší-

ho: „Největší potíž jsem při návštěvách Sovětského svazu - tehdy i později - neměl s bídou a šedí, ale se vše prostupující lží. Nemám na mysli bezostyšné lži oficiálního propagandistického aparátu: témi se nikdo z lidí, s nimiž jsem se potkal, téměř nezabýval. Spíš mám na mysli to, že všechny vztahy s lidmi vyjma okruh rodiny byly založeny na předstírání. Každý lhal, každý věděl, že víte, že lže, a přesto jste museli předstírat, že to tak není.“

Na Harvardu

Zanedlouho po návratu z této poučné cesty potkalo Pipes kýžné štěstí: byl jmenován mimořádným profesorem ruských dějin na Harvardu, nejstarší univerzitě v USA. Od nástupu tam strávil skoro 40 let a přednášel o různých aspektech ruských dějin: o středověkém či imperiálním Rusku, o dějinách ruských institucí a ruské civilizace. A samozřejmě psal do časopisů a vydával knihy.

Nebyla to ovšem jen bezstarostná procházka. Soustavný boj Richarda Pipesa s většinou „sovětologů“ byl pověstný. Často musel čelit otevřeným i skrytým útokům, nebyl „tím pravým“ příslušníkem většinové historické obce. Nehodil se do ní, nechtěl uznat, že dochází k postupné „konvergenci“ demokracie s komunismem, že je vhodné, ba nutné přispívat ke smíření obou světů, nesouhlasil s tím, že rozdíly nejsou příliš podstatné a že je třeba dělat stále další ústupky. Navíc své akademické i novinářské protivníky značně převyšoval: uměl výborně rusky a znal svůj předmět do velkých detailů.

Když napsal knihu Rusko za starého režimu (česky, Argo 2004), dostal se do konfliktu i s tím, kdo by teoreticky měl být příznivcem jeho odmítání komunismu - s Alexandrem Solženicynem. Kládl v ní totiž důraz na patrimonální povahu carské moci, ukazoval, „že se tato moc značně lišila od západního absolutismu, protože ten instituce soukromého vlastnictví vždy odkazoval do patřičných mezí. V závěru jsem naznačoval, že ruský komunistický režim, za nějž měla vládnoucí strana neomezenou kontrolu nad politikou a ekonomikou, za mnohé vděčí této patrimonální tradici.“

Na to ovšem zatvrzelý antikomunista a ctitel dávného Ruska Solženicyn nemohl přistoupit - stejně jako řada jiných, kteří sice sdíleli Pipesovu tezi o nepřijatelnosti utlačovatelského režimu, ale měli za to, že kdyby se Sovětský svaz zbavil komunismu, mohla by z něj být země jako každá jiná. Že by ruský imperialismus a snaha ovládat své sousedy (nejlépe pak celý svět) měl hlubší než komunistické kořeny, pro ně bylo nepřijatelné.

Pipes se domníval, že nepochopení ruských motivů a záměrů má i kulturní příčiny. Američané jsou podle něj většinou přesvědčeni, že jsou si všichni lidé rovni, což je vede k domněnce, že jsou v jádru stejní jako oni, což však není pravda.

Do politiky

„Byl jsem připraven kdykoli vyjádřit své mí-

Podvečer země

Mraky ženou oblohou jak v souboji černí rytíři...

Obrysy satelitních antén tyčí se proti obloze,

ale siluety sepjatých rukou jejich dráhu překříží.

Zápas dobra a zla překryla tma,
ale stále se vede - v duších lidí...

Jana Flídrová

nění o Sovětském svazu a dát radu politikům, které zajímala, ale nikdy jsem netoužil zastávat nějakou funkci. Funkce byly pro mne nicotné, byl jsem spíš intelektuálem, který chce ovlivňovat myšlení a pocity lidí, než člověkem, kterého těší moc nebo touží být celebritou.“ Tak začíná Pipes vyprávění o svém dvouletém pobytu v politice.

Jedním z důvodů, které ho přivedly v letech 1981 až 1982 jako poradce do týmu prezidenta Ronalda Reagana, bylo prosazovat tvrdší linii než obec „sovětologů“, kteří všemožné ústupky odůvodňovali nutností zamezit jaderné válce. Pipes si stejně jako Reagan jadernou ani nejadernou válku nepřál, snažil se jen skoncovat s nekonečnými ústupky velmoci USA s argumentem, že Sovětský svaz nemusí přetrvat navěky a že jakékoliv pokusy jej změnit jen posilují jeho postoje. Čas měl ukázat, že měl pravdu a že stanoviska jeho odpůrců byla mylná.

Měl ovšem příležitost zjistit, že boje a zákulisní manévrování v politice jsou ještě složitější a obtížnější než v akademickém světě. Dařilo se mu však postoje prezidentské administrativy i USA ovlivnit, zejména za krize v Polsku, kdy se generál Jaruzelski rozhodl potlačit Solidaritu a udržet komunistický režim výjimečným stavem. Americká velmoc přitvrdila. Navzdory tomu Pipes nepřijal žádné další nabídky na politické funkce: byla mu milejší osobní svoboda a čas, který mohl věnovat bádání a psaní - a v neposlední řadě výuce studentů. Po návratu na Harvard byl přece celebritou, ať chtěl, nebo nechtěl, jeho přednášky byly plné k prasknutí.

Když člověk čte Pipesovy práce (česky zdaleka nevyšly všechny, jen tři), nestačí žasnout, jak je možné, že nejsou povinnou četbou pro každého, kdo má co dělat s mezinárodní politikou. Kdyby jí byly, možná bychom se nesetkávali s tolika nesmysly, které se na nás často linou z médií nebo od politiků - a zdaleka nejen českých. A nemusí jít jen o zaprodanost: Pipes hravě dokáže přesvědčit, že jde mnohdy o prostou neznalost a nevědomost, které se zahnízdí jako nesmyslný kolektivní názor.

Petruška Šustrová, LN 9.6. 2018

NÁVRATY ČESKÉ OTÁZKY

Luděk Sekyra

Originalita našeho myšlení spočívá v apelu na silnou humanitní dimenzi, sociálně-kulturní status a na odvážný veřejný postoj.

Pocit sounáležitosti, schopnost „otřesených“ převzít odpovědnost za celé společnosti, zasadit se za ně a v případě nutnosti přinést oběť jsou důvody, proč nás ideové výboje diskuse o české otázce stále oslovuje. Tomáš Garrigue Masaryk v ní akcentuje formování kulturně a morálně vyspělého národa, Jan Patočka otevřenost a odpovědnost vůči celku a Václav Havel snahu „učinit reálnou politickou silu“ z fenoménu lidského svědomí.

Letos si připomeneme sto let od vzniku československého státu, což nepochybně vyvolá obnovený zájem o hlubší příčiny procesů, jež vedly ke zrodu tohoto státního útvaru, i o pohutky a představy jejich aktérů v čele s Tomášem Garriguem Masarykem (1850-1937). Ten udával tón české národní debatě a jeho kniha Česká otázka z roku 1895 naznačila její východiska pro příští léta.

Česká otázka je v odstínech historických, filozofických i politických natolik mnohovrstevná, nakolik byla jedinečná Masarykova schopnost otvírat velká témata. Ta vybízela malý národ k hledání jeho historické identity a ospravedlňovala jeho boj za samostatnou existenci. Konečně český údel, česká otázka, jako těžiště veřejné debaty, může být vnějším pozorovatelem považována za výraz jisté kolektivní sebestřednosti, neboť není otázka francouzská, anglická či německá, ale je generacemi předních intelektuálů hluboce promyšlená otázka česká.

I z těchto důvodů je pozoruhodný sborník statí „Česká otázka“ a dnešní doba, který vyšel na přelomu loňského a letošního roku v nakladatelství Filozofia díky péči editorů a autorů Jana Svobody a Aleše Prázneho, počinem nepochybně záslužným. Texty pětaticeti předních odborníků, mezi jinými takových jako Miloslav Bednář, Václav Bělohradský, Otakar A. Funda, Miloš Havelka, Robert Kvaček, Václav Pavlíček, Kateřina Šimáčková, Jakub S. Trojan či Milan Znoj, přibližují a rozvíjejí tuto, pro naše moderní dějiny klíčovou, intelektuální a politickou diskusi. A nutí nás k zamyšlení nejen nad touto stále otevřenou otázkou, ale i nad povahou dějin, úlohou osobnosti v dějinách i nad naším vlastním životním úkolem.

České a německé

Masarykovo pojetí našich dějin v České otázce je inspirováno historikem Františkem Palackým (1798-1876). I filozof Jan Patočka (1907-1977) si všiml jeho pokusu o syntézu Bolzanovy koncepce zemského vlastenectví založené primárně na morální hodnotě národa a Jungmannovy koncepce národního a jazykového vlastenectví, které vyrůstá z německého filozofa Johanna Gottfrieda Her-

dera (1744-1803) a zdůrazňuje individuální charakter každého národa, jeho přirozenost jazykovou i kulturní.

Byl to Herder, kdo zásadně ovlivnil naše intelektuální svou tezí, že dějinným posláním Slovanů je humanita. Přestože mám pocit, že latentní konflikt těchto dvou koncepcí pře-trval celé 19. století, Jungmannova koncepce založená na jazykové identitě v době nástupu evropských nacionalismů postupně převážila. Vrcholem českých dějin je pro Palackého husitství. V jádru českých dějin nalézá „božnost“, která je mu humanitou, základem a cílem veškerého lidského snažení. „Božnost“ považoval za podstatu našich národních dějin i Masaryk. Humanitní ideál pojímá jako konkrétní princip - není to „sentimentalita“, ale práce a opět práce. Masarykovo a Palackého pojetí české otázky jako otázky náboženské, jako kontinuity humanistických kořenů českého bratrství, bylo ideovým impulzem pro emancipační snahy národního živlu. Česká otázka tak sehrála veskrze pozitivní roli při probouzení občanské společnosti.

Na druhé straně objektivním měřítkem pro český živel byly standardy velkých národů, nejzřetelněji pak německá věda a kultura, v nichž vyrostly i u nás takové nesporné zjevy, jako je logik světového formátu Bernard Bolzano (1781-1848), jenž však zároveň měl vřelý vztah k rodné zemi.

Není až tak překvapivé, že první obrozenci, jako jsou Josef Dobrovský (1753-1829), Josef Jungmann (1773-1847) a do značné míry i Palacký, psali německy, ale nezřídka se opomíjí fakt, že úroveň pražské Německé univerzity až do 30. let 20. století byla nepochybně mimořádná, neboť lidé, jako byli filozof Ernst Mach (1838-1916), fyzik Albert Einstein (1879-1955) či matematik Rudolf Carnap (1890-1971), byli špičkami ve svých oborech. Podobné osobnosti české vědě a univerzitnímu světu chyběly.

Hledání smyslu

Česká otázka byla a je primárně otázkou po smyslu, přičemž zahájila dlouhý spor o smysl českých dějin, který vyvolal reakci akademických historiků Gollovy školy, jejíž čelný představitel Josef Pekař (1870-1937) odmítl romantickou kontinuitu českých dějin, když poukázal na nesporný symptom diskontinuity, na rozdíl mezi humanitou české reformace a osvícenskou humanitou Herderovou.

Pekař na rozdíl od Masarykova smyslu náboženského a ideje humanitní představil ideu národní, historický nacionalismus. Uznal sice, že husitství je nejvýznamnějším příspěvkem k „budování evropské osvěty“, na rozdíl od Palackého však připomněl, že jde o podíl v „myšlenkové a mravní snaze, již k nám vnesla cizina“, neboť „autonomie českého vývoje je omezena“ evropským duchovním vývojem, který je nejdůležitějším faktorem našich dějin a hlavním tvůrcem našeho osudu“. Rovněž Patočka si později všiml, že „Západ

má sklon vidět u nás jen odvozeniny a napodobeniny“ a „táhne k tomu, hledět na nás jako na živel podle okolností přátelský nebo obtížný“, který „postrádá hlubokou původnost a je spíše receptivní povahy“. Z toho vyplývá, že pokud usilujeme o tvořivou kontribuci k vývoji Západu, musíme být „západnější než Západ sám“ a rozvíjet pluralitu „západních forem“ v podobě „plodného eklekticismu“.

Dodal bych: takového eklekticismu, který není pouhou imitací, ale má jistý půvab originality a obohacuje jak nás, tak Západ. Je to vzájemný proces, nelze mnohé přijímat a nemnohé vracet, právě v kritickém rozvíjení, pěstování západních podnětů leží podstata našeho vztahu k Západu a jádro odpovědi na otázku po smyslu.

Homo europaeus

Tázání po smyslu bytí, potažmo po humanitě a demokracii se zrodilo v evropské kultuře. I Masaryk si byl vědom tohoto kontextu, uvědomoval si potřebu „homo europaeus“, člověka evropského, neboť „česká otázka je pro něho „buď“ otázkou světovou, nebo jí vůbec není“. Masaryka trápila i neucelenost národního charakteru, zvláštní nedůslednost názorů včetně absence pevného přesvědčení a konečně i národní kult mučednictví.

Francouzský historik našich dějin Ernest Denis (1849-1921) v této souvislosti připomínal ty české charaktery, které umírají na základě svých zásad, ale nejsou schopné přijímat nutné důsledky takových zásad. I svatý Václav, Jan Hus či Jan Palach mohou být pro něko-

ho příklady takových hrdinů. Otevřenost kulturním podnětům Západu a evropanství reprezentují nejen morální univerzalismus, nejvyšší horizont humanity, ale i tolik potřebnou konzistentnost a trvalost postojů, respekt k lidské důstojnosti, ke svobodě svědomí, rovnému právu participace na veřejném životě či k toleranci odlišných názorů a náboženských tradic.

Masaryk byl přesvědčen, že nastala doba, kdy se národy vzájemně „dotýkají“ a sblížíjí. Xenofobové „samožilové každého rodu“ podle něho „náležejí... do říše bajek“. Svou vstřícností k porevolučním ruským emigrantům ukázal postoj, který je tolik potřebný ve věku migrace a multikulturalismu. Přerušení této kontinuity označil spisovatel Milan Kundera

ve své slavné esejí za „únos Západu“, přičemž dospěl k závěru, že sovětské Rusko násilně uneslo část kontinentu mezi Německem a Ruskem, část Západu, jenž ani nepostřehl její zničení. Boj o střední Evropu tudíž není bojem o lokální věc, ale bojem o Evropu a její jednotu.

Dnes se zdá, že přímočaré autoritářství Východu je pro mnohé opět inspirující, liberální demokracie je nezřídka vnímána jako defenzivní model křehkých koalic a slabých vůdců, neschopných sebeobranu proti vnějším faktorům. Proti těmto trendům stojí idea Evropy, idea Západu, že každý má intelektuální, morální i politickou autonomii. Idea, že my máme moc, ne že moc, eliminující vše, co jí stojí v cestě, má nás.

U kořene těchto úvah nalézáme myšlenku starořeckého filozofa Prótagorase, že „člověk je mírou všech věcí“, občan je tudíž subjektem svobody a zdrojem politické autority, jež může být nejen vykonávána, ale i zpochybňována, která se stává legitimní až v kritickém zrcadle veřejnosti.

Omezenost politiky Masaryk v České otázce kromě jiného kritizuje politické strany (staročechy i mladočechy) za pasivitu, rozháranost, nedostatek vzdělanosti a kompetentnosti. Následně zakládá realisty, burcuje, povzbuzuje, píše a glosuje. Jeho výtky na adresu politické reprezentace byly adekvátní tehdy a jsou aktuální i ve vztahu k našemu současnému politickému spektru. Nicméně optikou dnešních povrchních politických pŭtek je hloubka věcné argumentace v diskusi politiků typu Ma-

saryka, Albína Bráfa (1851-1912) či Josefa Kaizla (1854-1901) udivující.

Zřetelně zde vidíme pojetí národní diskuse jako duchovního zápasu, jako snahy posouvat praktické otázky na pozadí intelektuálního horizontu a hodnotových postojů, které jsou neoddělitelné od politického názoru. Nápadný kontrast s dnešní dobou, kdy ve veřejném životě narážíme na postavy spíše komické, chvatně se přizpůsobující momentálním náladám, aby se mohly svézt na populistické vlně, na okamžité popularitě, kterou se podbízejí elektorátu.

Když publicista Ferdinand Peroutka (1895-1978) charakterizoval běžného českého politika jako oportunistu, jehož „největším motivem je strach“, a měl zřejmě na mysli ten typ lidí, kteří skutečnou odvahu získávají až na vlně konjunktury, ještě netušil, že vítězný mainstream české politiky může být utvářen těmi, jimž imponuje na pokrytectví založený politický cynismus. Demokracie bez humanity, bez morální opory v kultivované občanské společnosti se mění v boj všech proti všem, v „tyranii nejdravějších“.

Masarykova oddanost humanitnímu ideálu, náboženské, ne národnostní povaze českých dějin, jakož i odmítání nahodilosti a důraz na prozřetelnost v dějinách jsou pověstné. Politicky nicméně prosazoval realismus, který na rozdíl od tradičních stran kriticky reflektoval

minulost a díval se do budoucnosti, přičemž zakládal politiku na programu praktických reforem, na vzdělání a osvětě.

Masaryk si uvědomoval „kulturně osvícenský“, nepolitický ráz naší ideje humanitní a celého obrozeneckého procesu a snažil se mu naordinovat širší záběr. V jeho pojetí je politika „pouze skromnější částí života duchovního“. V doslovu k České otázce označil politiku za „velmi důležitou, ale nikoliv pro národ za hlavní a přední“. Za podstatnější považoval mravní a osvětový pokrok, kulturní program, tudíž péči o občanskou společnost. V ní se rodí aktivní občané, veřejnost, která je nejen zdrojem autentických hodnot a postojů, ale i zónou nesouhlasu, bez níž si demokratický veřejný prostor nelze představit.

Masarykův realistický ideál nespočíval v iluzi, v sebeklamu, ale byl to realismus, který o mnoho let později, po srpnové invazi, přesně vystihl Václav Havel (1936-2011) ve své reakci na Kunderovo tvrzení, že nás pražské jaro postavilo do „středu světových dějin“. Havel v diskusi o českém údělu zdůraznil potřebu „skutečného kriticismu“, jenž nás zbaví vlastních iluzí a umožní nám střízlivě vnímat skutečnost i naši roli v ní.

I ve virtuální době mediálních zkratk se mnoho politických předáků opájí iluzí své chvilkové důležitosti, která však jen zakrývá neschopnost obětovat krátkodobé cíle dlouhodobým, zastírá zjevnou pomíjivost jejich politického poselství. Havel, když se zamýšlel nad smyslem svého úsilí v disentu, dospěl k závěru, že jediným „logickým a smysluplným východiskem“ ze sociální nehybnosti, z normalizace není východisko politické, ale především „východisko mravní“. Zdůraznil tak stálou naléhavost Masarykova realismu, který je nejen zápasem praktickým, sociálním, ale i morálním.

Žebrota mravní

Péče o kontinuitu mravních ideálů a důraz na roli svědomí rezonuje v české tradici utvářené bratrstvím, obrozenectvím, národní a politickou emancipací i odporem a disentem vůči totalitám 20. století. S tím souzní Masarykova varovná slova, že „není jen žebrota podomní“, ale „je i žebrota mravní“. Jeho cílem bylo probudit široké vrstvy z letargie, zbavit je strachu z jejich malosti, která „jako hladový červ sedí v samém nitru české duše“. Pomoci národu pochopit své poslání, aby se stal „osobností mravní“, neboť - slovy jeho žáka Huberta Gordona Schauera (1862-1892) - „bez ideálu, bez vědomí mravního povolání není národa“. Především Patočka nás v této souvislosti inspiruje k rozlišování malého a velkého českosti, k diskusi o malých a velkých českých dějinách. Ty malé, které „usilovaly malými prostředky o velikost“ se vždy uzavíraly do sebe, do provinčnosti, sklouzávaly do omezenosti ať již domácí šlechty, slabého politika, či průměrného člověka. Ty velké však měly ambice hrát roli v Evropě, být Západu partnerem, podporovatelem jeho snah a hodnot. To, že malé češství často vítězí, tkví dle jeho

názoru ve snaze ušetřit si námahu „principiálního myšlení“.

Bohužel vzácná je schopnost jednat v souladu s přesvědčením, nelze ji přikázat z vnějšku, základem je morální autonomie, předpokladem pak vzdělání založené na univerzálních hodnotách, výchova jako celostní formování charakteru. Plodná kulturní a politická syntéza je produktem vzdělanosti elit, rozhledu a kritického myšlení jako schopnosti podívat se na sebe očima toho druhého. Konečně absence takto utvářených elit trápila Masaryka, Patočka, literárního vědce Václava Černého (1905-1987) a další velké reprezentanty evropské tradice našeho myšlení.

Co lze učinit pro to, abychom nebyli nadále sevřeni dědictvím „společnosti osvobozených sluhů“ (Patočka), jež byla primárně osvobozena zásahem osvícenského panovníka, neboť pobělohorská šlechta většinou pozbyla národní identity, čímž národ přišel o přirozenou elitu, vznikala zdola z malých poměrů. Češi tudíž nebyli „panské národy“ jako Poláci či Maďaři. Následně totalita připravila většinu reprezentantů národa o identitu morální.

Postojem může být reinterpretace starého, ale nepřekonaného Masarykova požadavku „účinné humanity“ jako obrany před kolísáním mezi slepým hrdinstvím a slabostí, nástrojem pak kvalitní vzdělání doplněné pronikavou a demaskující žurnalistikou. Ta vždy byla, již od obrozeneckých dob, zdrojem po litické emancipace. A v neposlední řadě je třeba pečovat o kontinuitu demokratických tradic jako součást politické a ústavní kultury.

Smysluplné společenství

Rakousko-britský filozof Karl Popper (1902-1994) i Jan Patočka shodně dospěli k názoru, že dějiny žádný společný smysl nemají, nicméně otázka po individuálním životním smyslu je zásadní. Popper se jej snaží identifikovat v prostředí „otevřené společnosti“, která je vstřícná ke všem, kdo chtějí přispět, podobně Patočka ve druhé studii o Masarykovi dospěl k názoru, že smysl života je v otevřenosti, v tom „nereklamovat smysl pro sebe“, ale zasadit se pro věc, žít tak, „aby vznikala smysluplný svět“.

Nežít po zvířecí okamžikem, ale otevřít se celku světa - i tak lze interpretovat Masarykovo sub specie aeternitatis. Hledisko věčnosti není pasivním osudem, ale etickým principem, přesahem, který nás otvírá pospolitosti, lidem i Bohu. Kritériem není osobní blahobyť, ale příspěvek ke smysluplnosti života celku.

Smysluplné společenství nemůže být založeno na jednom principu, ať již národním, či sociálním, pouze pluralismus založený na toleranci a kritické reflexi odlišných názorů je prostředím, v němž můžeme hledat skutečný konsenzus. Ve světě nesouměřitelných hodnot je to úkol velmi obtížný, ale nalézat hodnotové průniky je ambice, kterou nelze opouštět. Přesvědčivý osobní postoj je tím nejcennějším, co „vlastníme“, jeho vrcholným projevem je naše schopnost hájit jej veřejně,

sdílet jej s postojí ostatních.

Vztah k národnímu společenství má dvojí podobu, tu emocionální, citovou ve vztahu k rodné zemi a jazyku a tu racionální, rozumovou, již představuje společný zájem na zachování národní komunity, jejím rozvoji a budoucí prosperitě. Masarykův postoj byl vždy silně citový, etika Humova s jeho okřídlenou tezí, že „rozum je služkou vášní“, mu byla bližší než Kantova strohá vláda rozumu (nutno podotknout - na rozdíl od Palackého). Z toho vyplývá i jeho kardinální „životní otázka“, jak „najít plnou svou osobnost“, jak „být vůbec osobou, být svým, nebýt cizím, mít individualitu, charakter“. Objevuje se zde myšlenka charakterního jednání, která dnes téměř úplně opustila veřejný prostor a politický diskurs.

Myšlenková originalita

V podtextu předchozích úvah vidíme, že cílem je formování morální osoby, rozvoj osobnosti, která je schopna jednat autonomně, sama za sebe, podle jistých zpravidla obecně přijatelných principů. To není výzva zcela původní, nýbrž řeší ji celá moderní morální filozofie od Immanuela Kanta (1724-1804) po Johna Rawlse (1921-2002).

Nicméně originalitu českého myšlení lze spatřovat v apelu na silnou humanitní dimenzi, sociálně kulturní status a na odvážný veřejný postoj. Pociť souměřitelnosti, schopnost „otřesených“ převzít odpovědnost za celé společenství, zasadit se za ně a konečně v případě nutnosti přinést obět, to jsou důvody, proč ideové výboje diskuse o české otázce nás stále oslovují.

V interpretacích Masarykových, Patočkových či Havlových nalézáme různé akcenty. V prvním případě je to formování kulturně a morálně vyspělého národa, ve druhém je to otevřenost a odpovědnost vůči celku a ve třetím pak snaha „učinit reálnou politickou silou“ z fenoménu lidského svědomí.

Ptáme-li se, zda lze dospět k obecnějším či společným rysům ideje české otázky, pak je to nikdy nekončící proces všestranné emancipace a kultivace národního společenství, silný vztah k Západu, k jeho kulturním impulsům i příznačná singularita morálního postoje. Podmiňujícím faktorem je zmíněné utváření osobnosti příslušníků komunity a jejich elit. Jediné na čem skutečně záleží, je morální hodnota našeho přístupu ke světu. To ukazuje, že národní identita je komplexní pojem, je spíše mozaikou než prostým nacionalismem, proto i na veřejnosti, v politickém prostředí musíme uvažovat o morálních důvodech našeho jednání. Národní identita bez morálně politické dimenze je uzavřená a degeneruje do nebezpečné xenofobní iluze.

Je třeba rozhodně ukázat jiným směrem. Hledanou cestou je vzájemný respekt k humanitě a k důstojnosti ostatních, vodítkem pak autentická snaha skloubit řád politický s řádem mravním. A v tomto paradigmatu tkví trvalý přínos myšlenek, jež se zrodily v soukolí České otázky.

LN 9.6. 2018

AKTUALITY

Česká křesťanská akademie vás zve na literární pásmo - **František Derfler recituje poezii Czesława Milosze** - 26. srpna v 17 h. v kostele sv. Václava v Letohradě.

Poutní slavnost na Kunčicích
2. září v 10.15 hod. v areálu hasičů.

Oblastní charita vás srdečně zve na koncert **PAVEL HELAN TRIO**
14. září 2018 v 19 h. do kostela na Orlicích.
Vstupné dobrovolné.

Přátelství Boha křtem přijal

- 1.6. Anna Marie Vyplelová
- 17.6. Barbora Čechová
- Antonín Poláček

Lásku, úctu a věrnost si slíbili

- 2.6. František Čanda a Pavla Hubálková

Ke vzkříšení jsme vyprovodili

- 6.6. Marii Venclovou 76 let

ČERVENEC VE STREETU

Taušlova 714, Letohrad

Tel. č.: 731 420 344

Facebook: NZDM Street-Letohrad

- 18. 6. - 31. 8. **ZAVŘENO**
- opravujeme naše prostory.

PODĚKOVÁNÍ

Děkujeme panu Aleši Lamrovi za půjčení obrazů do orlického kostela. Těžko jsme se s nimi loučili.

Děkujeme panu Pavlu Taclovi ze přivezení obrazů a jejich odvoz.

Za uspořádání letošního ročníku hudebního festivalu děkujeme panu Františku Vaničkově, muzikantům, zpěvákům a všem, kteří pomohali.

Panu Petru Moravcovi děkujeme za stojany na kola k letohradskému kostelu.

Za uspořádání farního odpoledne děkujeme těm, kteří je připravili. Za pantomimu biblických příběhů děkujeme panu Václavu Dostálovi a paní Janě Ungerové.

ZPRÁVY Z CHARITY

BOLEST ZE ZTRÁTY NELZE POTLAČOVAT

Oblastní charita Ústí nad Orlicí otevírá 20. září 2018 Klub setkávání lidí, kteří se vyrovnávají se ztrátou blízkého člověka.

Domácí hospic ALFA-OMEGA doprovodil v loňském roce 90 pacientů a jejich po-

čet stále roste. Ztráta blízkého člověka je pro pozůstalé vždy bolestná. Prožívají ve svém životě pocity a okamžiky, které neznají a nedá se na ně zcela připravit. Udělali významný čin pro své blízké, kteří s nimi mohli zůstat až do konce života. Sami ale potřebují tyto prožitky zpracovat a odpovědět si na otázky: „Bylo vše správně? Proč se to stalo? Co bude teď se mnou?“

Tyto zkušenosti jsou nepřenosné. Je však velmi užitečné sdílet je s těmi, kteří nám rozumí, protože podobnými zážitky sami prošli. Mluvit a naslouchat je hojivé. Naše společnost vytěsnila z veřejného prostoru smrt, její projevy a prožívání smutku. Svůj zármutek často potlačujeme a skrýváme. Klub ALFA-OMEGA otevírá prostor, kde si žal můžeme dovolit - místo, kde je možné o těchto věcech mluvit, pochopit je a třeba i pomoci druhým, kteří jsou na začátku truchlení. Prožitek ze ztráty může lidi spojovat.

Klub ALFA-OMEGA zahajuje - 20. září v 15.30 hod. v Oblastní charitě Ústí n. O., 17. listopadu 69 - pravidelná setkávání lidí, kteří ztratil blízkého člověka. Skupina je otevřená všem, kteří potřebují sdílet prožitek. Jednou měsíčně se budeme scházet v Klubu u stolu s kávou nebo čajem nad tématy kolem umírání, zármutku či odpuštění. Každý se zapojí do té míry, do jaké sám chce.

Martina Procházková, tel. 731 402 331

Jeden kněz byl tak laskavý, že nikdy nebyl schopen o komkoliv smýšlet špatně.

Jednou si zašel do restaurace na šálek kávy - to bylo také to jediné, co si mohl dát, neboť byl den půstu a abstinence - když tu najednou zůstane překvapeně hledět na svého mladého kolegu u vedlejšího stolu, jenž si pochutnával na pořádném bifteku.

„Doufám, že jsem vás příliš nešokoval, Padre,“ prohodil mladík s úsměvem na tváři.

„Ani ne. Zapomněl jste zkrátka, že je dnes půst, to se stane,“ ujišťoval ho kněz.

„To ne! Nezapomněl jsem!“

„Pak jste tedy nemocný a lékař vám zakázal se postit.“

„Ale kdepak! Jsem zdravý jako řípa.“

Nato náš kněz obrátil zrak k nebi a pravil: „Ó, jakým příkladem nám ti mladí jdou, Pane. Viděl jsi, jak se tento mladý muž raději přiznal ke svým hříchům, než aby zalhal?“

Anthony de Mello

ZÁVOD VLČAT A SVĚTLUŠEK

Jelikož se našim světlušek podařilo v květnu vyhrát okresní kolo Závodu vlčat a světlušek, jely jsme s nimi 9. června na krajské kolo, které se konalo na Maděře - základně poličských skautů. Poctivě jsme se na něj připravovaly, a tak holkám nedělalo žádný problém splnit první úkol - vytvořit plakát s předem získanými informacemi o litevském skautingu. Po obědě proběhla hlavní část závodu, kde předvedly kromě spousty dovedností a vědomostí i heslo litevských skautů (Budék! - Bud připraven!) a také odpověď (Vis budžiu! - Já jsem vždy připraven!). Chvilí poté, co jsme dorazily do cíle, na ně čekala část třetí - příprava večere. Každá skupinka měla za úkol připravit pomazánku a namazat ji na jimí ukrojené chleby. Večer jsme se všichni sešli u slavnostně zapáleného ohně, kde si děti posleze vyměňovaly vyrobené šátky. Místo oranžových litevských jsme si tak odvezly dva slovenské, německý a irský. Protože se nám nechtělo jít hned pryč, zůstaly jsme u ohně o něco déle a zpívaly písničky. Druhý den ráno už všichni netrpělivě vyčkávali na vyhlášení výsledků. Naše letohradská družinka Veverek skončila na krásném 3. místě (z devíti zúčastněných dívčích hlídek)! Pak už zbývalo jen zakřičet družinové či oddílové pokřiky, společné foto, sbalit stan a jet domů. Myslím, že jak světlušky, tak i my, vedoucí, jsme si závod užily a máme na něj krásné vzpomínky.

Veronika Stejskalová

Cestující nastoupil do vlaku na New York a povídá průvodčímu, že by rád vystoupil ve Fordhamu. „V sobotu ve Fordhamu nestavíme,“ informoval ho průvodčí, „ale poradím vám. Jak při průjezdu Fordhamem zpomálime, otevřu vám dveře a vy vyskočíte. Dávejte pozor, musíte chvíli utíkat souběžně s vlakem, jinak se natlučete.“

Ve Fordhamu otevřel dveře, cestující vyskočil a utíkal podél vlaku. Druhý průvodčí, když ho viděl, otevřel další dveře a vtáhl ho dovnitř, zatímco vlak nabíral rychlost. „Vy máte ale kliku,“ povídá ten druhý průvodčí. „Tenhle vlak v sobotu ve Fordhamu nezastavuje!“

*Jak můžete ostatním prokázat službu?
Neplést se jim do cesty.*

*Je nutné umět konat, a je nutné umět nechat
věcem volný průběh.*

Anthony de Mello

NÁŠ ROZHOVOR

BRALA JSEM TO, JAK TO PŘIŠLO...

Anna Barnetová (1946) z Letohradu dosloužila do konce života sedmi lidem. Lidem, kteří nebyli většinou z rodiny, ale potřebovali, aby jim byl někdo nablízku a postaral se o ně. Nic takového dopředu neplánovala. Prostě jí tato životní výzva přišla do cesty, a ona jí přitakala. Viděla starého člověka - viděla, že ji někdo potřebuje...

První setkání se smrtí prožila už jako 8letá holčička, když úrazem elektriky zemřel ve 38 letech její tatínek. Maminka pak zůstala s pěti dětmi sama a z Dobrouče se přestěhovali do Letohradu. Později se vdala a narodily se jim tři děti.

Prvního pacienta ošetřovala celých 15 let, od r. 1990. „Pan H. byl manželův známý, a když odovověl, prosil mě, jestli bych mu nepomohla

s domácími pracemi. No tak jo, a začala jsem s úklidem. Bylo to fajn, ledaskdy mě bral s sebou na výlety, na návštěvy. Říkal, že jsem jeho pečovatelka, a že musím s ním. Starala jsem se mu o domácí zvířectvo, zahrádku, seklí jsme zahradu kosou. Postupně jsem ještě přibrala docházení pro obědy, když nemohl, a pak jsem pro něj i vařila. Když se zdravotně zhoršil, bydlel tady u nás doma. No a poslední rok, to už byla intenzivní péče ve všech směrech. Mytí, jídlo, oblékání. Měl Alzheimerovu chorobu, tak jsem ho musela i zamykat a hlídat, aby neutekl ven. Pořád by utíkal do práce... K poslednímu už to s ním bylo zlé. Poslední týden mně chodila pomáhat sestra z Charity s mytím. Byl pořád velmi zpocený. A jednou jsem ho takhle chytla na sednutí, abych ho převlíkla, a on mně umřel v náručí. V poledne ještě tak krásně jedl, měl svíčkovou, a večer zemřel.“

V čase této péče zemřela v r. 2002 maminka paní Barnetové a v témže roce chodila vpomáhat s péčí o starou paní Ch. O šest let později zemřel i manžel František. V roce 2010 následovala péče o pana Václava a po jeho smrti i starost o jeho paní. Denní návštěvy u ní doma a později třikrát v týdnu v Albertinu v Žamberku, kam často dojížděla až do jejího skonu na kole. „Paní mně vždycky říkala: To je tak krásný, když za mnou přijdeš. Ty jsi moje zlato!“

Následovalo sedm let s panem S.: „Oba jsme byli vdovci a on se mě jednou ptal, jestli bychom mohli spolu kamarádit. No tak jo. Říkala jsem si, že už je starý a bude třeba potřebovat jednu obsluhu. Tak jsme spolu začali kamarádit a už mně to zvonilo. Tři roky to bylo pěkné, jezdili jsme na výlety, návštěvy, pracovali jsme spolu. Pak měl operaci a po ní trpěl úporným průjmem. Čtyři roky jsem ho ošetřovala s tím

průjmem... Postupně chřádl. Nejdřív jsem za ním jezdila třikrát týdně, pak každý den. Poslední den ráno jsem spěchala, abych ho mohla dát do pořádku, protože měl přijet pan farář. S panem farářem si pěkně popovídali, a odpoledne v klidu zemřel.“

A jak jí to napadlo starat se o lidi až do konce? „Mě to ani nenapadlo, to ke mně přišlo samo. Prostě se objeví člověk, zeptá se, jestli spolu můžeme kamarádit, nebo jestli za ním můžu přijít a s něčím pomoci. A mně nedělá problémy pracovat. Těšilo mě, že to mohu pro toho člověka vykonat, a že se mnou byli všichni spokojeni... O každého jsem se starala, jako kdyby byli moji. Vždyť to je přece normální...“ /M

BEAUTIFUL DREAM

Krásný sen může přijít kdykoli. V dětství je to sen o všem, co se ještě nesmí, už abychom byli dospělí a mohli konat podle svého, ve stáří abychom ještě ledacos stihli, nepřekázeli, byli uznáváni a mezi tím tisíce jiných snů.

Moje generace, ač to nebyl sen většiny z nás, a už vůbec ne sen krásný, byla vši silou motivována k tomu, aby jedinec stál pěkně v řadě, aby uznával jedinou správnou marxistickou ideologii, aby věřil na štěstí jednotného spojeného lidstva, podřídil se autoritě jediné moudré státostrany, která, hovoříc o svých povinnostech, vše pro jedincovo blaho zařídí. Bude-li poslušný.

Už víme, že nezařídila, že poslušnost nejen nepomáhala, někdy byla i podezřelá. A ta naše kritizovaná generace si bohužel některé postoje, některé formy jednání ponese až do hrobu.

Nechce se nám kritizovat ani příliš nahlas, ani vehementně, možná bychom rádi debatovali, nemáme však s kým; když už nějaký názor nahlas vyslovíme, naše okolí nás s nadřazenou jistotou okamžitě šoupane do nějaké škatulky: levičák, pravičák, nacionalista, staromilec, rasista, populist, okamurovec ..., debata ještě nezačala a už jste za pitomce. A kam dát to, co člověk sám zažil, na co by rád upozornil, před čím by třeba chtěl varovat? Jak a kde uplatnit vlastní sen o užitečné moudrosti stáří?

A co současná a do života se deroucí generace? Nevím, jaký má sen. Věří máločemu. Nejspíš tak nejužší skupince u piva, na facebooku nebo na twitru. Tvrdí, že nevěří reklamám, ale přesně podle reklam se chová, tváří se například, že jejím životním krédem je zdravý život, zdravá výživa, zdravá kosmetika. (To je ten méně kritizovatelný případ.) Nejráději vše v bioproduktu. Tráví dny hledáním nejnovějších údajně vědecky ověřených rad na internetu, dál je sděluje oblíbeným přátelům po mobilních sítích, aby se nakonec sešli v chrámech obchodu. No, alespoň se pohnou. V tom horším případě se opět podle intenzivní reklamy nakoupí po e-shopu, není potřeba opouštět stěny vlastního příbytku. Protože přece život plný zábavy a bez námahy je ten kýžený.

NASLOUCHÁM...

Shodou okolností jsem se dostala tento měsíc do diskusního kroužku starších manželů - převážně již důchodového věku. Tyto páry vchovaly tři a více dětí. Jsou to lidé, jež o poměrech ve společnosti často uvažují. Řeč se vedla na téma, co je pro výchovu dětí nejdůležitější?

Posuďte sami, **co považují ve výchově za stěžejní**. S jejich laskavým svolením jsem si dělala poznámky. Víím, že výčet výchovných doporučení nemůže být dokonalý, ale z úcty ke zkušenostem - dobrým i špatným i k pozitivní snaze dobrat se pomoci pro další generace - zkusme si rady dědečků a babiček přečíst. Psáno v Čechách v březnu 2018:

Jak kotvit děti a předávat jim poselství bezpečného přístavu rodiny?

Soustředit svoji pozornost na děti, zajímat se o ně. Dát dětem svůj čas - mít na ně čas. Na každé dítě, nejenom na ty děti, které si o pozornost dokáží říci a mezi sourozenci si ji vybojovat;

Mít děti rád a dávat jim to najevo;

Pochvala dětem;

Výchova příkladem;

Sebeovládání rodičů (nervy na uzdě...);

Být důsledným, držet dané a nastavené hranice;

Dobrá komunikace v rodině;

Udržovat soukromí rodiny a její intimitu;

Jednotný rodičovský výchovný postup;

Neřešit spory mezi partnery přes děti nebo s jejich pomocí;

Dohled na školní povinnosti dětí, spolupráce se školou;

Uvádění dětí do společenství dalších rodin, širšího společenství příbuzných, komunity;

Budování mezigeneračních vztahů;

Podpora dětí, aby si našly své společenství přátel a kamarádů;

Výchova k vědeckosti;

Výchova k pořádku ve vlastních věcech;

Výchova k práci - zapojování do práce - delegování odpovědnosti dětí za malé úkoly;

Výchova k pomoci druhým lidem;

Humor a milosrdenství;

U věřících rodičů pak lidé vyzdvihují důležitost společné modlitby rodiny, účasti dětí na bohoslužbách a zapojení do společenství věřících rodin.

A potom, že u nás nežijí moudří lidé!

Přeji vám krásné letní dny.

JF.

Bublina, ve které žijí, nepomáhá rozhledu, nadhledu, tříbení zkušeností. Touhu po zdravém životním stylu kritizovat nemíním. Obávám se však, že člověk příliš jednostranně zaměřený, člověk bez zkušenosti zvládat potíže, tvor bez zvyku porovnávat, bez snahy konfrontovat vlastní názory s cizími, je lehce ovladatelný, manipulovatelný, lze mu namluvit cokoli.

Ještě v dobách své aktivní profese jsem s nadšením vítala příchod internetu. Skvělý sluha. Také jeden sen. Co všechno umožní, jak snadno budou proudit důležité informace, jak dokonale a okamžitě přístup k materiálům, metodám a nápadům budou mít školy, jak se smaže rozdíl mezi městem a venkovem, jak se zjednoduší úřední jednání ...

Část z toho snu se uskutečnila. V mnoha směrech je internet opravdu užitečný sluha. Avšak, jako u každé nové věci, nebyla včas nastavena pravidla, a tak se stal také zlým pánem. To nejmenší, co mu vytýkám, je postoj manažerů, usnadňujících si práci tím, že po obecném nicneříkajícím výkladu o něčem důležitém se dočtete, že „podrobnosti najdete na www.neco.cz“ Kde ti odpovědní manažeři a IT mladíci (myslím tím tvůrce webových stránek, což jsou většinou sebevědomí mladíci) berou víru, že „www“ si doma může odkliknout každý dědeček?

Mnohem horší je úloha internetu jako prostředku k šíření zneklidňujících, lživých zpráv, toho, čemu se říká „fake news“. Zpráv, které mají zpochybnit cokoli, kohokoli, vytvořit atmosféru naprosté nedůvěry v instituce, řád, pravidla chování, bez nichž se civili-

zovaná společnost neobejde.

Každému vřele doporučuji rozsáhlý a z mnoha zdrojů ověřený - tedy odpovědně zpracovaný - článek Petry Procházkové v Lidových novinách ze soboty 23. června 2018 (Cílem ruských hackerů je nejistota). Týká se právě tohoto problému. Novinářku Petru Procházkovou asi netřeba doporučovat. Odvážná reportérka psala poučeně o lidech z obou stran válečných konfliktů nedávných let. A znáte ji i z přednášek v Letohradě.

Petra Procházková, ani další skvělá a důvěryhodná jména, náš sen - a troufám si tvrdit, že je opravdu náš - neuskuteční. Myslím, že všichni sníme o slušném životě, v němž platí dané slovo, pravidla hry, je spolehnutí na instituce k dodržování řádu určené, závist a nenávisť sice úplně nezmizely, ale dají se ukočírovat a rozhodně nejsou určující pro výběr odpovědných jedinců, a všichni navíc máme tu jistotu, že dojde-li přece k bezpráví, hlas veřejnosti nebude oslyšen.

Člověk má jít za svým snem a nebát se překážek. Neuhýbat. Neklesat na mysl. Přemoci překážky i sám sebe. Krásné se to píše, mnohem hůř realizuje. Ale přece, budeme-li se vzájemně podporovat, ten sen o slušném životě v zemi vedené slušnými lidmi se musí uskutečnit. Dokázali to naši prapradědové v druhé půlce 19. století s odkazem na dědictví z předchozích staletí, dokázali to dědové a otcové na začátku 20. století a sklídili obdiv téměř celého světa, měli jsme ke stejnému cíli našlápnuto před třiceti lety. Většina z nás se má celkem dobře. Jídlo, práci, střechu nad hlavou. Jen jsme si nechali namluvit, že nic

nezmůžeme, že je náš svět zabydlen darebáky a že to jídlo a střecha nad hlavou jsou důležitější než poctivost, slušnost, odpovědnost, dodržování zákonů i život podle obecně přijatých pravidel.

Sen o společnosti slušných lidí, za ním stojí za to jít.

Vracím se sem, do Letohradu, domů a zdá se mi a doufám, že to není jen sen - že tu je vysoká míra slušnosti, poctivosti, akceptování pravidel. Nedovedu si totiž představit, že by bez poctivosti a dodržovaných pravidel mohlo vznikat, obnovovat se, uchovávat a organizovat tolik dobrého, co kolem sebe vidím.

Ještě než vám popřeju krásné léto, svěřím se vám s mým posledním snem. Velmi jsem si přála zažít letohradský hudební festival v úplnosti. Letos se mi to skoro podařilo. Bratři Ebenové, Mozartova Korunovační mše a Familia Cantorum, jak ti byli skvělí! A tak jsem se natěšeně vracela na přidáný koncert a velice se těšila na gospels černoušků z Annapolis, co budou nádherně zpívat a do rytmu křepčit. Úplně živý sen to byl.

Černoušci se nekonali. Bílí presbyteriáni však zpívali ohromně, orlický kostel byl našlápnut, nadšen, a víte, jak se nám zatelelila duše, když jsme se dozvěděli, že tento sbor na svém evropském turné zpíval na třech místech: ve Vídni, v Praze a Letohradě?

To je ověřená pravda. Nejen beautiful dream o mém rodném městě.

EN

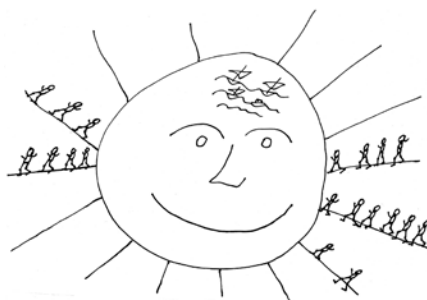
PS: Víím, že výrazy černoušci, bílí, se nepovažují za korektní. Nekamenujte mne za to. Vážím si obou.

TEPLO

Kdo by neměl rád teplo? Všichni po něm touží. Chodit jen tak nalahko ve sluneční záři. U bosých nohou se jako věrný pesek pohybují vlnky na mořské pláži sem a tam. Je to puls a nebo tikot mořského času, který sice vnímáme, ale nejsme schopni mu porozumět. Příliv a odliv. Tento mořský úkaz se týká i lidí. Všichni jsme odněkud přišli. Čas a dálka zavála naše dávné vzpomínky závějí zapomnění. Teď se držíme jistoty. Žijeme ve své zemi. Dům, ta námi vybudovaná klec, nám dává pocit bezpečí a jistoty.

Kdo jsou ti, co k nám přicházejí? Copak nevidí, že teď je ta země jenom naše. Co chtějí najít v zemi prolezlé nepřátelskou zimou? Proč nezůstanou u sebe ve své zemi? Mají tam teplo a moře. Věčná hra lidstva - škatule hejbejte se! I my jsme ji kdysi hráli. Ale teď už nemusíme. Zakopali jsme se v zákopu vlastnictví a nebudeme se o nic dělit. A oni? Jdou jako kdysi my s nadějí na lepší časy, nebo alespoň sdesitelnější.

Vystavují na odiv své štíhlé postavy. Cožpak neví, že za čas u nás ztloustnou a ohrozí je celá řada civilizačních chorob? Možná to nemožnou pochopit, protože člověku je vlastní mít se dobře za každou cenu. Přicházejí z míst,

kteřá se skvěla kulturními hodnotami. V těch dávných dobách jsme se ploužili s rancem na zádech pustinami. Oni psali eposy, zatímco my jsme kradli oheň sousední tlupě. Náš rychlý běžec utíkal nocí se žhavou větví, aby přinesl oheň zahánějící strach z temné noci. Jak to, že jsme teď úspěšnější? Oni hladoví a utíkají, aby si zachránili život. Je jich ale moc. Na chvíli mě napadla hříšná myšlenka. Co kdybychom jim všechno tady dali a odešli do jejich zemí? Za teplem a jejich historií. Nemuset tak celou zimu topit v kamnech, to by se mi libilo.

Zůstáváme! Každá civilizace, které se říká vyspělá, jednou zanikne. Čas zániku té naší prozatím ještě nenastal.

Rudolf Krautschneider

DOPISY ČTENÁŘŮ

REAKCE NA CHLAPY

Souhlasím s hlavní myšlenkou zprávy o setkání chlapů v Německu. Poznat se osobně s představiteli různých seskupení. Ať už to jsou rozdílné národy, politické celky či sexuální preference dává zúčastněným možnost se poznat, odhodit neracionální předsudky a začít spolupracovat.

Tento postoj je samozřejmě nežádoucí silám, jež profitují ze zbrojení a tedy i z válek a autor velice, velice správně nevynechává První světovou válku, byť to je událost 100 roků stará. Je známá příhoda, kdy po „vánočním příměří 1914“ chlapi oblečení do různých uniforem a tedy „nepřátelé“ odmítli po sobě střilet poté, co se osobně poznali a prožili spolu Vánoce. „Změklé“ jednotky musely být nahrazeny, aby střelení a vraždění mohlo dále pokračovat.

Zbrojení nazývá slovenský docent Chmelař „největším veřejným tunelem“ a myslím si, že má pravdu. Příprava na válku, částí které je zbrojení, ovšem potřebuje veřejnosti nenáviděného nepřítele. Je zde opět hezký příklad z První světové války, kdy pacifistická

pokračování na str. 16

SEXUALITA VYVÁDÍ LIDSKOU OSOBU Z OSAMĚNÍ

Se Slavojem Brichcínem

rozmlouval Zdeněk A. Eminger, zkráceno

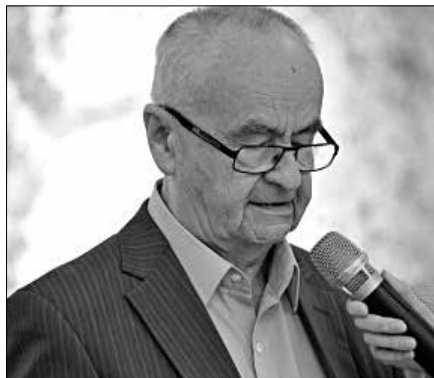
Prim. MUDr. Sl. B. (* 1935), významný český psychiatr a sexuolog, soudní znalec v oboru zdravotnictví, psychiatrie a sexuologie..

Když se řekne doktor Slavoj Brichcín, koho by si čtenáři měli představit?

Starého muže s brýlemi, s vráscitým čelem, se zbytkem vlasů ve skráních a v týle.

Vysvětlil byste čtenáři, co je sexuální zdraví?

To za mne učinila už roku 1974 po proběhlé sexuální revoluci WHO – Světová zdravotnická organizace. Definovala moudře sexuální

zdraví jako souhrn tělesných, citových, rozumových a společenských stránek člověka jako sexuální bytosti, který obohacuje osobnost, zlepšuje vztahy k lidem a pozitivně rozvíjí schopnost lásky. Dodal bych k tomu, že zdraví můžeme identifikovat podle svobodného a odpovědného projevu svých sexuálních schopností. Sexuální práva ovšem vylučují všechny formy donucování, vykořisťování a zneužívání v této oblasti.

Existuje celá řada sexuálních poruch a deviací. V poslední době se často zmiňuje asexualita. Lidé nepotřebují mít sex s druhými. Vystačí si sami. Není asexualita svým způsobem symbolem naší doby?

Asexuální lidé nepochybně existují, ale sám se s nimi nesetkávám. Je logické, že se taková jednotlivci o lékařskou pomoc nehlásí. Symbolem doby je spíš pornosexuál, předvádějící se v běhu rozbrědlou erotosexuální krajinou.

Ježíš o sexualitě ve smyslu, jak jí rozumíme my, nemluvil. Lidské vztahy měřil prismaťem lásky. Problematiku heterosexuality, homosexuality, transsexuality či genderu slovy dnešních dní neřešil. Čistý Nový zákon jako seznam toho, co se smí a co se nesmí, je nejen v mém pohledu tristní. Proč se podle vás část křesťanstva tak úporně vyhýbá otázkám po naplněném sexuálním životě?

Už Izraelité vnímali pohlavní věci s posvátným strachem: „Kdyby muž mající výron semene obcoval se ženou, omyjí se oba vodou a budou nečistí až do večera. Když má žena výtok, totiž svůj pravidelný krvavý výtok, bude v období svého krvácení nečistá sedm dní. Každý, kdo by se jí dotkl, bude nečistý až do večera.“ (Lev 15,18–19) I mužská poluce působila rituální znečištění. Židé ale jinak tělem nepohrdali.

Ježíš k mužům i ženám přistupoval jako k rovnocenným bytostem. Mezi zvrhlými záměry, které vycházejí z lidského srdce, jmenoval cizoložství a necudnost. Kristus se sice nevyjádřil k těm zmíněným sexuálním nepravdělnostem, ale o pohlavní aktivaci osob s běžnou sexualitou promluvil zřetelně: „Já však vám pravím, že každý, kdo hledí na ženu chtivě, již s ní zcizoložil ve svém srdci.“ (Mt 5,28) Rezolutně odsoudil rozvody (Mt 19,9). Ale k selhání ženy v partnerské věrnosti osvědčil milosrdnou velkodušnost: „Ani já tě neodsuzuji. Jdi a už nehřeš!“ (J 8,11).

V Bibli vidíme, že svatý Pavel si těla vážil. Pokládal ovšem bezmanželský život za přeče

jen hodnotnější než je manželské pohlavní soužití. Sex mu byl prostředkem k potlačení žádostivosti: „Neodpírejte se jeden druhému, leda se vzájemným souhlasem a jen na čas, abyste byli volni pro modlitbu. Potom zase buďte spolu, aby vás satan nepokoušel, když byste se nemohli ovládnout.“ (1 Kor 7,5). To přece nejsou rady antisexuální. Církev dnes uznává manželskou intimitu jako zdroj radosti a potěšení.

Jak podle vás souvisí etika, mravnost a sexualita? Nejsme bez ohledu na své vyznání a kulturní různost všichni svým způsobem stejní? Se stejnými radostmi, problémy?

Z vaší otázky odpověď vlastně vyplývá. Ano, jsme stejní. Většinová sexualita je věcí lidské přirozenosti. Předpoklady pro zdravé sexuální chování i pro abnormity si přinášíme s sebou už od narození. Vskutku neexistuje žádný křesťanský sexuálně motivační systém. Existují ale specifické křesťanské hodnoty, například věrnost a plodnost sexuálních partnerů. Jak úzce souvisí mravnost se sexuální patologií, vidíme na případech pohlavního zneužívání nebo znásilnění.

Křesťanský život je rámován narozením a smrtí a víc než jen symbolicky je cestou. Člověk musí sledovat princip gradualisty a jít kupředu po krůčcích. Začínat s mystiky nebo velkými filozofy není tak snadné, jak se zprvu zdá. Má být sexuální život partnerů, manželů, také takovou cestou?

I o intimním soužití platí zpráva o dvojí cestě, dávné židovské učení o volbě mezi dobrem a zlem. Sexuální praxe přináší někomu lidské štěstí, jinému řadu malérů. Jak praví hned první žalm: „Neboť cestu spravedlivých Jahve zná, ale cesta bezbožníků se vniveč obrací.“

Jak se díváte na otázku celibátu? Mimo křesťanské kultury bývá určitá doba sexuální abstinence součástí různých přechodových rituálů. Církve se bez celibátu obešla přes tisíc let a část křesťanstva celibát vůbec neprovozuje.

Kněžské bezženství je rozdílně upraveno u římských a řeckých katolíků. Dobrovolný celibát by snad přinášel bohoslovcům jiný typ osobních problémů. Pokud by někdo celibát volil jen z obavy vycházet celoživotně vstříc druhému člověku, jednal by nezrale.

Je vůbec možné sexualitu a sexuální touhu uzavřít do celibátu (bezženství) a nevyužitou sexuální energii úspěšně přetavit do jiného lidského konání, např. služby? Nejsou mnohé kněžské osudy důkazem, že sexualita pod zámeček nepatří?

Bezženství a bezmužství je častým životním stavem mnoha osob, nejen z řad duchovních. Sublimace (přesunutí) potřeby, která nemůže být uspokojena, na náhradní cíl, je jedním z obranných mechanismů při zvládání stresové situace. Podle Sigmunda Freuda jde o uspokojivý způsob, jak se člověk vyrovnává s erotickými podněty tvořivou činností (výtvarným uměním, hudbou, poezií). Péče o jiné nebo chápající společenství snižuje napětí z neuspokojených sexuálních motivů. Právní stát vyžaduje jistou pohlavní sebeká-

pokračování ze str. 15

americká veřejnost, která neměla zájem o evropské dění, byla vědomě popouzena proti Německu. Tato kampaň se uvádí jako úspěšný příklad koordinované propagandy. Nakonec se tisíce amerických mužů hlásilo do „expedičního sboru“, který rozhodl válku v neprospěch Německa.

Podobná kampaň probíhá, zdá se, i v Okénku. Nemyslím si, že je nějak moc vědecky podložena, ale je zde snaha vykreslit svět jako černo-bílý (první propagandisticky nesmysl), ve kterém jako všude přítomný nepřítel figurují „Rusové“.

Není úvodníku, aby na tyto „zlosyny“ nebylo poukázáno: jsou rozpínají, jsou prohaní atd. V článku, na který reaguji, to dokonce vypadá tak, že „vítězství Sovětského Svazu nad Hitlerem“, je pouhou „propagandou“. Bylo by docela zajímavé si přečíst, jak to tedy bylo ve skutečnosti.

Překvapuje mě, že čtenáři Okénka ponechávají taková různá tvrzení bez reakce. Cítil jsem povinnost zareagovat, neboť si Okénka celkově vážím. Je samozřejmě dobré a prospěšné diskutovat, je dobré mít různé názory, ale prezence světa jako černo-bílého je defektní a je velice dobrým nástrojem k manipulaci, o které autor také píše; má samozřejmě pravdu, bohužel se jí nedrží.

Peter Dolina, USA

***

Milý Petře,

to je dobře, že kritizuješ nešvary země, do které jsi odešel. Já poukazuji na chyby našich politiků i jejich nadbíhání těm, kteří ohrožují naši svobodu.

Před dvěma roky jsme byli 8 dní na Ukrajině. Viděli jsme ovoce ruské války a něco z následků černobylské tragédie. Mluvili jsme s řadou významných lidí, také s druhým nukleárním inženýrem z černobylské atomové elektrárny (až se potkáme, budu Ti o tom vypravovat). Krym je stále okupován, Putin stále válčí, nejen na Ukrajině a popírá sestřelení malajsijského letadla s 269 lidmi na palubě. Za posledních deset let bylo v Rusku zavražděno 52 novinářů. Nevím kolik novinářů bylo zavražděno u vás.

Václav Vacek

žeň i od jedinců vrozeně vybavených odlišnou sexuální motivací.

Německý pastorální teolog Hanspeter Heinz a po něm mnozí další přišli s kvalifikovaným odhadem 20 % všech katolických kněží, kteří jsou homosexuálové. Čím to podle vás je?

To, co jsme právě zmínili o přenesení části pudové energie na sociálně uznávané činnosti, platí stejně pro heterosexuální i homosexuální muže. Příslušníci sexuálních menšin hledají své uplatnění právě v takových rolích, které nevyžadují soužití s partnerem. Očekávají od duchovních aktivit právem posilu pro své rozhodnutí k náročné abstinenci.

Existuje vůbec něco jako sexuální zralost? Nejsme dnes, téměř s dvojnásobným koeficientem lidského dožití než u našich předků, v poněkud paradoxní situaci? Aktivní život nekončí ve 40 letech, spíš začíná. Máme skoro dvojnásobek času než předchozí generace, a to i na sex.

Není to s rozšířením sexuálního potěšení tak jednoduché. Ženská plodnost (nemáme-li na mysli asistovanou reprodukci) je stále vymezena obdobím od puberty do klimakteria. Podíl mužské neplodnosti u neplodných párů narůstá. Radost ze sexuálních vztahů kalí současně poměrně častý výskyt sexuální dysfunkce u mužů i žen. Stoupá rozvodovost i počet dětí narozených mimo manželství. Množí se sexuálně přenosné infekce. Pohodu u intimním soužití ruší nadužívání drog a alkoholu. Objevují se lidé závislí na pornografii. Neklesá sexuální delikvence. S věkem přibývá nemocí a úrazů, které sexuální výkonnost omezují nebo znemožňují.

Sexuální zralost samozřejmě v dospělosti přichází. Sexualita se u adolescentů integruje postupně. U dospívajících nemůžeme prokázat úplnou sexualitu. U nich se začíná probouzet řízení atraktivity, fáze všeobecného vábení osob opačného pohlaví signály svého mužství či ženství. Dívky se předvádějí zevnějškem, chlapci obratností a důvtipem. Předdotyková fáze sblížování (nazývaná proceptivitou, dvořením) nebývá plně aktivována. Dospívající není ještě schopen plné párové vazby, romantické vášně. S přitažlivou osobou je schopen prožívat jen citové poblouznění a genitalitu. Také ve střední fázi adolescence procházejí mladí lidé dosud nezralou pohlavní láskou. Teprve v pozdní adolescenci je propojeno intimní sexuální chování s vlastní proceptivitou a mladé ženy se stávají náročnějšími na mužné dvoření. Fáze akceptivity je pak zpřístupněním těla k objímání, fáze receptivity k sebeodevzdání.

Sexuální zralost posiluje naši identitu. Dostává se mi svědectví, že jsem milován, jsem jako jiní lidé a přitom jedinečný, mám mimořádnou zkušenost – jsem dospělý.

Gerontologie poukazuje m.j. i na rostoucí počet seniorů, zvyšující se průměrný věk a potřebu vytvářet pro ně vhodný prostor k aktivnímu životu. Řada seniorů žije bohatým sexuálním životem. Zabýval jste se ve své praxi tímto tématem?

V ambulantní praxi přicházejí pro pomoc stárnoucí osoby, častěji muži než ženy. Jestliže nejsou postiženi závažnými srdečně cévními, endokrinními nebo ortopedickými neduhy, je dnešní sexuologická terapie schopna udržet jejich sexuální potenci na úrovni přiměřené věku. Někteří si stěžují na předsudky svého nepoučeného okolí, které pokládá pohlavní potřebu seniorů za věc již nepatřičnou.

Psychiatr Miroslav Plzák tvrdil, že „každodenní kontakt je spolehlivým drtičem erotické touhy“ a připočítával k němu i „zevšednění nahoty“. Nejsou to svým způsobem i prvky křesťanský chápané sexuální abstinence? Souhlasil byste s ním?

Plzák byl jistě zkušený manželský poradce. Ale jeho zkušenost se dá vztáhnout asi spíše na dvojice, které se vedle sebe vyskytují den po dni celých čtyřadvacet hodin, v zaměstnání i hned poté v soukromí. Zevšedněním nahoty by tedy měli trpět například zdravotníci, kteří ale přicházejí do styku s tělem chorým a nepřitažlivým. Atraktivita svěží nahoty u nich nechybí.

Jinak víme, že se u mužů s jakoukoli sexuální aktivitou zvyšuje tvorba testosteronu a s tím roste i touha. U neaktivních naopak vyrazení pohlavního chování hormonální hladinu snižuje a abstinenci jim usnadňuje.

Jste známý komplexním přístupem k léčbě nemocných. Chtěl bych se zeptat, jakou roli ve vaší práci hraje modlitba? Modlíte se za své pacienty a pokud chtějí, modlíte se s nimi? Dovoluje tohle lékařská etika?

Za pacienty se modlím, s nimi jen mimo ordinaci. Nikdy mě nikdo o modlitbu v nemocnici ani na ambulanci nepožádal. Modlitba je pro lékařovu službu stejnou potřebou, jako je tomu s modlitbou křesťanů v jiných profesích, a někdy možná i naléhavější potřebou.

Mohl byste vyjmenovat několik charakteristik zdravého a důstojného sexuálního života?

Takový člověk je identifikován se svou pohlavní rolí, je váben/a osobami opačného pohlaví, přitahují jej/ji erotické signály dospělých osob. Dvořením se zvoleným jedincem dosahuje postupně vzájemného vyladění, dává a získává souhlas s intimním spojením a je připraven/a k společné péči o potomka.

Liší se sexuální život křesťanů a lidí, kteří se k žádné víře nehlásí? Podle výzkumu, na němž jsem spolupracoval, se tzv. křesťanští marginálové i v otázkách sexu sice vymezují vůči majoritní společnosti, ale jejich sexuální zkušenosti nejsou zas o tolik jiné.

Moje klinická zkušenost je podobná: sexuální praxe křesťanů je zřídka významně odlišná od chování jiných pacientů. Ani návštěva pornografických stránek se moc neliší od nevěřících klientů. Rozdíl spočívá jen ve větším zájmu o zušlechťení pohlavních aktivit.

Jak jsou podle vašich zkušeností největší nesnáze a rizika partnerského sexuálního života?

Běžně přicházejí partneři s rozličnou sexuální chutí (apetencí). Velké trápení oběma partnerům také přináší porucha identity –

transsexualita, soužití s deviantem a poruchy plodnosti.

Co pro vás znamená manželství a jak se díváte na různé volnější a alternativní svazky?

V Sírachovci čtete: „Přítel nebo druh je vítán v kterýkoli čas, ale nad to obojí je soužití ženy s mužem.“ (Sír 40,23) Šedesát let trvání našeho původně studentského manželství mi dává právo potvrdit, že takové letité soužití je možné. S lety přibývá obdiv a vděčnost, úcta a pohotovost k odpouštění. Nevěřím, že jiný svazek než manželský může být stejně výlučný a životodárný.

Papež František se zasazuje o to, aby ženám v církvi přináležela důstojná a důležitá role. Je pastoračně citlivý vůči ženatým kněžím a biskupům, homosexuálům a lidem, kteří prožili nějaká traumata. Sám půl roku podstupoval psychoterapii, aby si podle svých slov „ujasnil pár věcí“, a tedy i svůj vztah k ženám svého života. Je vám ženský prvek v církvi blízký?

Kdo s církví sdílí její putování, nemůže přehlédnout obrovskou roli, kterou v ní hrají ženy. Hrají jistě roli i v životě celibátních mužů, pokud ti patří k sexuální většině. Obvykle se tu vzpomíná na známé světce prožívající duchovní pouto s neméně vzácnou ženou. Útěk před ženami znamená mnohdy jen úzkost a prohru. Ostatně první křesťané před ženami neprchali.

Proč je mezi křesťany prokazatelně neúnosná míra úzkostlivosti, týkající se sexuálního života? Už německý teolog a kazatel Dietrich Bonhoeffer si zoufal nad nahlížením některých duchovních do ložnic věřících lidí.

Asi proto, že nedůvěřujeme milosrdné Boží lásce a svou úzkostlivostí chceme předejít domnělým stále hrozícím trestům. Úzkost z vlastní nicoty a smrtelnosti probouzí nejistotu z budoucnosti a zajišťovací rituály. Důraz položený na sexuální bezhříšnost a časté proměny v úsudku o fantazii a představách in sexualibus dovedou proměnit mysl pacienta v hororové představení.

Prožil jste plný život ve službě druhým. Nemohu se vás zeptat: Co je pro vás štěstí?

Jednak práce a jednak rodina – se třemi dětmi, deseti vnoučaty a třemi pravnoučaty.

Máte hezký vztah se svou ženou. Kým je vám žena?

Nejbližším přítelem.

Sám jste v životě poznal, co je to bolest, utrpení a smrt blízkých. Pro své křesťanské založení jste podle svých slov nepočítal s velkým kariérním růstem, ale přesto jste vykonal dílo i pro další generaci. Jaké má podle vás utrpení místo v lidském životě?

Myslím, že průvodcem ke každému trápení bývá milost, poskytnutá nám k jeho překonání.

Řada lidí včetně křesťanů se obtížně orientuje v poněkud tekuté době, v níž jen těžko hledá ukotvení.

pokračování na str. 18

Co byste i jako sexuolog poradil těm, kteří nechtějí jen pasivně přihlížet svým životům?

Nebojte se, Pán přemohl svět.

Co vám umí udělat radost? Jaké jsou vaše koníčky? Máte rád umění? Jak odpočíváte?

Rád chodím, čtu a poslouchám hudbu. Rád jdu spát.

V osobě papeže Františka a mnoha teologů a teoložek opouští církev dobu 19. století a vychází mezi lidi. Jakou roli hraje podle vás církev ve společnosti a jak se staví k oboru, jehož jste doyenem?

Církev už neříká „Co mohu a co nesmím?“, ale radí položit si otázku: „V čem Hospodina smím následovat?“

ZDRAVÁ DÁVKA STRESU

Renomovaný český fyzioterapeut Pavel Kolář (* 1963) mluví o nutnosti nalezení smyslu života, o správném odpočinku, ale i stresu potřebném k tomu, aby naše tělo správně fungovalo.

Naše mysl má zásadní vliv nejen na to, zda jsme psychicky v pohodě, ale i na to, co nás bolí či nebolí, zda jsme zdraví, či nikoli. To je jedno z témat, která fyzioterapeut Pavel Kolář často rozebírá se svými pacienty, mezi něž patří mimo jiné i nejlepší čeští sportovci. Připomíná ale, že se nemáme striktně vyhýbat stresu, jde o to, poznat jeho správnou míru. Také je potřeba naučit se správně relaxovat, aby tělo dokázalo opět nabrat síly. Pod slovem relaxace si ale obvykle představujeme něco jiného, než co relaxace ve skutečnosti znamená. Není to ani sezení u televize, ale vlastně úplně ani procházka po lese.

„Relaxace je mentální stav, který i krátkodobě zajistí obrovský odpočinek, revitalizaci organismu,“ vysvětluje profesor Kolář. (Ukázky z jeho nové knihy Labyrint pohybu jsou vyznačeny kurzivou - pozn. red.)

V knize říkáte, že určitá míra stresu je žádoucí. K čemu konkrétně?

Stres je v překladu zátěž. Nemůžeme ho tedy vnímat jen jako něco škodlivého. On nám naopak pomáhá. Dám malý příklad. Když si půjdete zaběhat, je to pro váš organismus stres, na který se ale postupně dokáže adaptovat, svými mechanismy si na tento stres zvyká a zlepšuje svoji odpověď při jeho opětovném působení. To je logika každého organismu. Stejně tak reagujete i na jiné stresory – fyzikální vlivy, bakterie, viry, psychickou zátěž, jako je třeba bolest nebo utrpení. To všechno je stres. Samozřejmě, když je ho víc, vzniká takzvaná maladaptace, což znamená, že organismus už na to nestačí, což s sebou nese různé důsledky.

Stres nám tedy vytváří lepší podmínky pro to, abychom se s ním příště lépe vyrovnali?

Ano. Chybou je, že si pod ním představujeme pouze něco, co je pejorativní, škodící. Je ale nutné vidět také opačný pohled. Vnímat

i jeho pozitivní vliv na náš organismus. Reakce na něj musíme trénovat. I proto například některé primitivní kmeny stresují své děti záměrným poraněním. Může se nám to zdát kruté, ale oni je tím chrání do budoucna, protože jim to vytváří lepší reakce na potenciální problém. My v současné době se stresem neumíme moc pracovat, snažíme se před ním nadměru chránit, což nám zhoršuje a oslabuje přirozené adaptační procesy.

Jak se mu bráníme?

Nezatěžujeme se jím dostatečně. Snažíme se před ním stále chránit a vytváříme si ve všech směrech sterilní prostředí. Bojíme se, abychom se nenachladili, nadměrně se chráníme před infekcí, utíkáme před větší fyzickou i psychickou zátěží. Vytváříme si prostředí sterilní od podnětů, které nás ve výsledku chrání. Stejně tak ochraňujeme i své děti. Ty by měly například dělat i to, co se jim nechce. My jim ale často nabízíme jen to, co se jim dělat chce. Musíme také zažít těžké situace v životě, abychom se s nimi uměli vyrovnat. Angličané tuto schopnost nazývají „life hardness“, životní odolnost. Člověk ale většinou touží po hédonistické požívačnosti, slasti. Všemu nepříjemnému má tendenci se vyhýbat a tím svou tělesnou i psychickou odolnost ztrácí.

Kdy se přijatelná míra stresu láme v nepříjemnou?

To je velmi individuální a nedá se moc generalizovat. V našem životě máme dva základní typy stresu, fyzický a psychický. Fyzický znamená, že si jdete třeba zaběhat, na což tělo musí reagovat svými systémy - kardiovaskulárním, metabolickým, respiračním, imunitním, hormonálním, centrálním a dalšími. Tyto systémy tím posilujeme. Už po několika dnech zátěžového tréninku poklesne například produkce katecholaminů, které mají vliv na hladinu cukru v krvi. Pro správné adaptační možnosti potřebujeme i stres psychický. Při něm se opět vylučují chemické látky, které mají vliv na všechny už jmenované systémy. Pokud je emočního stresu moc a my ho neumíme regulovat, má to vliv nejen na naši psychiku, ale i na naše tělo, má to somatické důsledky. Můžete dostat chřipku, začnou vás bolet záda nebo se může stát i něco závažnějšího.

„Při stresu se vyplavuje řada hormonů a mediátorů ovlivňujících jak energetiku organismu, tak imunitní funkce. Během časného stresu je to hlavně adrenalin, při delším pak kortizol z kůry nadledvin. Při skutečně dlouhodobém stresu se ze zásobní bílkoviny v mozku odště-

pují endorfiny, které nás udržují v přijatelném psychickém stavu i delší dobu. Když však najednou vysadíte a chcete si zaslouženě odpočinout, organismus se prudce přeladuje a mění se jeho hormonální a imunitní nastavení. Pokud byl stres na samé hranici naší tolerance, náš práh bolesti i únavy klesne po vypnutí stresové reakce zpět na normální úroveň a my začneme pociťovat i ty tělesné a duševní stavy, které jsme pod stresovou reakcí vůbec nevnímali.“

Jak široká je škála projevů nadměrného stresu v našem těle?

Škála je široká, ale u některých onemocnění je náchylnost větší. Patří mezi ně především porušená obranyschopnost vůči infekcím, různé dysfunkce a onemocnění kardiovaskulárního systému, četné gastrointestinální, urogenitální a autoimunitní choroby, bolesti v zádech, onkologická onemocnění. Nepřiměřený stres prostě může odhalit slabé místo v organismu. Medicína však dosud tento zásadní faktor vzniku a vývoje onemocnění podceňuje a zabývá se pouze jeho tělesnými následky. Z těchto důvodů je nutné se dívat na anatomické nálezy i z pohledu psychosociálního. Jinak je nepochopíme.

Co myslíte tím slabým místem?

Kdybyste šla na vyšetření do nemocnice, dnešní technologií vám najdou mnoho problémů. Například kdybyste se podívala přes magnetickou rezonanci na vaše kolena, ramena, záda, žlučník, střeva, ledviny, téměř s jistotou něco najdete. Nic z toho vám přitom nemusí vadit. Najednou ale přijde chronický stres a ta místa se odhalí, začnou bolet. Do té doby to bylo kompenzované vašim organismem, nevadilo vám to. Když půjdete po Václavském náměstí, bude mít čtyřicet ze stovky lidí nález na plotýnce. Ale není to tak, že by těch čtyřicet procent chronicky bolela záda. Začnou je bolet až za určitých podmínek. Chronický nebo i krátkodobý intenzivní stres vám oslabí organismus a plotýnka se ozve.

Tělo mě tedy chrání před bolestí?

Ano, tělo vás neustále chrání a paradoxně, čím víc bylo přiměřeným stresorům v minulosti vystaveno, tím lépe je připraveno vás chránit.

V knize upozorňujete, že lidem, kteří jsou vystaveni stresu a jedou na dovolenou, se často stává, že si ji moc neužijí, protože onemocní. Čím to je?

Když jste pod dlouhodobou stresovou zátěží, váš organismus je permanentně připravený s tím bojovat. Najednou přijde klid, tedy dovolená, stres odezní a v organismu nastávají procesy, které vedou k zhroucení. U akutního stresu to funguje následovně: půjdete přes silnici a najednou proti vám pojede auto, vy rychle zareagujete a uskočíte, ale po krátké době se začnete klepat, zvracet... To samé se děje u stresu dlouhodobého: jste v jednom kole, pak si řeknete, že si odpočínáte, a ono je to skoro kontraproduktivní. Musíte si na to dát pozor, protože může dojít k paradoxnímu zhroucení organismu.

Jak se tomu ubránit? Naordinovat si před dovolenou klid?

To, co moc neumíme, je rozpoznat správnou míru fyziologického stresu a zpomalit v okamžiku, kdy přichází stres chronický. Musíme se naučit stres regulovat.

„Někdy se cítíte hodně unavená, ale stačí, abyste se o víkend dobře vyspala, tedy si odpočínula pasivně, a v pondělí jste zase fit. To platí při únavě, kterou označujeme jako akutní. Zato únavu chronickou víkendovým odpočinkem nevyřešíte. Čím chroničtější je, tedy čím déle se vyvíjí a udržuje, tím víc času pak organismus potřebuje k tomu, aby se zregeneroval. Na rozdíl od akutní únavy není při té chronické - a je jedno, zda vznikne z psychického, či fyzického vyčerpání - vhodný pasivní odpočinek. Organismus totiž musí mít stálou stimulační fyzickou, rozumějte metabolickou zátěž, což zajistí i lehký pohybový program: jít si zaplavat, jít na procházku. Nesmí chybět ani psychické zatížení: stačí si číst to, co nás baví. Zároveň potřebujeme dost spánku a emočně pozitivní, ale ne extrémně nabitý program. Při jeho volbě má mít přednost ten, kdo je ve stresu, přání zbylých členů rodiny by mělo jít v takové situaci stranou.“

Asi by také bylo dobré vysvětlit, co je vlastně relaxace.

Je potřeba rozlišit slovo relaxace a regenerace. Relaxace je součástí regenerace. Abyste mohla regenerovat síly, musíte umět relaxovat. Pojem relaxace je pro nás často neznámá věc. Řada lidí žije v permanentním napětí, a i když se chtějí uvolnit a zrelaxovat, přesto jsou stále ve velkém napětí. Umět relaxovat a ponořit se do toho uvolnění je stejně těžké a stejně těžce se to trénuje jako třeba hrát tenis nebo zaběhnout maraton. Naučit se správně relaxovat je důležité, někdo to má v sobě víc a někdo méně. Relaxaci také nemůžete vysvětlit slovy, protože je spojena s prožitkem. Když nemáte prožitek relaxace, nevíte, o čem se tu bavíme.

Příznám se, že ještě minulý týden bych vám řekla, že relaxace je pro mne třeba jít si zalézt na stěnu.

Ano, můžeme říci, že relaxujeme, ale při relaxaci, o které mluvíme, je cílem postavit organismus do situace, kdy má minimální mozkovou i jinou aktivitu. Přes relaxaci můžete dokonce ovlivnit i vegetativní funkce, tepovou frekvenci, dýchání a určitým způsobem přes hlubokou relaxaci můžete působit třeba i na svou imunitu.

Ještě se vrátím k tomu, jak jste mluvil o nutnosti prožitku. Připomnělo mi to dobu, kdy jsem asi v osmém měsíci těhotenství už nemohla sportovat, a tak jsem začala chodit na jógu pro těhotné. Bylo to neskutečné, během té hodiny jsem se dokázala dostat do stavu, že jsem to velké těžké břicho necítila. Taková hodina bez tíže.

Relaxace je mentální stav, který člověku i krátkodobě zajistí obrovský odpočinek, revitalizaci organismu. Problém je, když mi někdo řekne: Naučte mě relaxaci. Ano, můžete zavřít oči a zbavit se rušivých optických vjemů, to jsou možnosti, jak se dostat k prožitku. Lidé dnes cvičí, trénují, běhají, ale někdy je potřeba opakovat: ponořit se do uvolnění. Teď nemluví

o tom, že si lehnete a zavřete oči, vy musíte umět to uvolnění přenést i do běžného života, třeba když jedete tramvají. V davu vystresovaných lidí se lze naučit během krátké doby vnitřně zklidnit a zbavit se napětí. Relaxaci je potřeba ideálně dokázat integrovat i do svých pohybů. Když se podíváte na tenistu Federera, uvidíte jeho krásný ladný pohyb. Ta ladnost tkví v tom, že se při pohybu umí uvolnit, není robot, relaxuje v pohybu. Umí některé pohybové funkce uvolnit nebo je potlačit. Základ je dokázat vnímat svoje tělo a naučit se ho číst.

Můžete se to naučit sama?

Musíte k tomu mít určitý klíč. Mezi asi nejznámější způsob patří určitě autogenní trénink, který spojuje autosugesci s koncentrací, s uvolněním svalového napětí a uvolněným psychickým prožitkem. Relaxace je obtížně sdělitelná, protože při tomto procesu se musíte řídit vlastními vnitřními pocity, vlastními prožitky. „Nejde ji navodit slovy, pouze pocitem spojeným někdy s představou. Lecčím si můžete trochu pomoci, například aromatickými látkami ovlivňujícími čichové vjemy, které jsou propojené s naším emočním mozkiem, nebo i hudbou, ale to jsou pouze vnější pomocné vstupy. Relaxovat se prostě musí naučit každý sám, ovšem zdaleka ne každý to zvládne. Hloubka relaxace je nám dána individuálně. Kdo dobře ovládá relaxaci, mívá pevnější duševní i tělesné zdraví, lepší pracovní výkonnost, lépe se soustředí, méně unaví a bývá v životě spokojenější. Naopak ten, kdo je příliš napjatý a křečovitý, bývá náladový, úzkostlivý, podrážděný, konfliktní, mívá poruchy spánku. U chronické únavy je hluboká relaxace zcela zásadní a je důležitější než cvičení.“

Naši mysl i tělo ovlivňuje negativně také to, že málo spíme nebo že špatně dýcháme. Je ještě něco, co neděláme, na co zapomínáme?

Složitéjší téma, o kterém se můžeme bavit, je naše životní filozofie, která nastavuje naše životní hodnoty, motivace, smysl života. Zda opíráme svůj život o skutečné hodnoty. To vše má obrovský dopad i na zdravotní stav. Často nám chybí skutečný smysl života. V medicíně se nemůžeme zabývat pouze tím, jak co opravit, léčit, ale významné je zařadit do našeho uvažování otázku smyslu života.

Co konkrétně dělat s tělem a zdravím pro naše vnitřní nastavení?

Tak zaprvé na nás působí zevní faktory. Když se budete rozvádět, bude to stres, vyhodí vás z práce, bude to stres, někdo v rodině onemocní, opět stres.

Zapomínáme ovšem na to, že lidé jsou různí i uvnitř. To je další faktor. Někdo – tou svou chemií v mozku – je pesimistický, ve všem vidí problém, má úzkosti, strach, stále žije ve vnitřním stresu a teroru. Někdo je naopak pozitivně naladěný, jeho mozek díky tomu vylučuje různé látky včetně opia. Lidé, kteří vidí vše katastroficky, mají tendence spojovat svůj stav myslí s konkrétními situacemi, štve je práce, štve je politika. Problém ale nemusí být jejich práce nebo politika, nýbrž jejich fyziologický stav mozku. Prostě se ráno probudí s blbou náladou, která pramení z jejich hlavy. „Existuje termín *self-efficacy*, který vyjadřuje sebedůvěru ve vlastní schopnosti a uplatnění. U takových lidí unaví stejné stresové zatížení mozek mnohem méně než u katastrofistů nebo dispozičních pesimistů. Pozoruhodné je, že i to má své neurochemické paralely, které tento proces vysvětlují. Experimentálně se třeba zjistilo, že lidé, kteří si věří, mají v krevní plazmě vyšší koncentraci opioidních peptidů neboli si vlastně vyrábějí vlastní drogu.“

Stačí tedy přesvědčit hlavu, že svět je fajn, nehleď na realitu?

To ne. Musíme život vidět reálně, ale důležité je opírat se o skutečné hodnoty. Ty jsou vždy propojené s vyjasněním našeho vztahu k smrti. Problém dnešní společnosti je podle mne ten, že se rozpadá motivační struktura a smysl života. Otázky jako „jaký to má smysl?“ nebo „co je smyslem života?“ se rozpuštějí. Mnoho mladých lidí má pak malou motivaci k překonání fyzické či psychické bolesti. Ve svém životě se musíte dokázat opřít o motivaci, a tu musíte mít nějak vnitřně zpracovanou. Pokud ji nemáte, vytváří to stav úzkosti, deprese, beznaděje. A to se pak otiskuje mimo jiné i do našeho těla.

1. Pokud žiješ pro to, aby Tě lidé přijali, pak umíráš s každým jejich odmítnutím.
2. Když jsem četl Bibli, napočítal jsem v ní větu „Neboj se“ třístapětašedesátkrát. Myslím, že je to připomínka na každý den, abychom žili beze strachu. Abychom skutečně ŽILI.
3. Když jsem v roce 1977 utekl do zahraničí, denně jsem se obviňoval. Vypadalo to, že se dvěma dětmi umřeme hladu. Čas mě ale naučil dívat se dopředu a nikdy se necítit provinile za rozhodnutí, které jsem v dané chvíli vnímal jako nejlepší.
4. To nejlepší na minulosti je, že nám ukazuje, co si nemáme přinášet do budoucnosti.
5. Tajemství životního úspěchu a štěstí není v tom, co děláš, ale jak to děláš. Ne v tom, co vidíš, ale jak se na to díváš. Ne v tom, co Ti přináší nebo odnáší život, ale jak dokážeš prožít každý jeho okamžik. O štěstí nebo neštěstí člověka nikdy nerozhoduje co, ale jak.
6. Když jsem byl na dně, pomohlo mi představit si sebe jako mrtvého. Bez možnosti cokoli už změnit. Pak jsem otevřel oči. Najednou jsem měl moc změnit všechno.“
7. „Slyšel jsem repliku, že člověk má jít do hrobu zhuntovanéj. Nesouhlasím s tím. Člověk má jít do hrobu především vzdělanej. Proto se pořád učím. Duše smrti neumírá.
8. „Ostré slovo? Raději mlčím. Říkám si, že moudrý člověk má své myšlenky v hlavě, hlupák na jazyku.“
9. Nejvíce zbytečných starostí mi v životě odebralo uvědomění, že nemusím bránit ani vysvětlovat jakékoli své rozhodnutí před druhými. Protože je to můj život.
10. Neříkejte, že žijeme jenom jednou. Není to pravda. Žijeme znovu každé ráno. Umíráme jen jednou.“
11. „Snažím se žít tak, abych byl člověkem, o jakém jsem toužil v mládí. To je cesta, jak si splnit své sny.
12. Přál jsem si nebýt ničím nepřítelem, ale když mě tak někdo vnímal, odmítl jsem být jeho obětí.
13. Žít šťastný a spokojený život, to není náhoda, která spadne z nebe nebo se stane zásluhou okolností. Žít šťastný a spokojený život je především osobní rozhodnutí. Rozhodnout se žít takový život, aby mi na něm záleželo.
14. Nejvíce o sobě jsem se naučil ve chvílích klidu a vnitřní rovnováhy. A to nejzajímavější, co jsem se naučil, bylo, kolik síly mi dá nechat některé věci být.
15. Nikdy nedovol, aby strach rozhodoval o Tvé budoucnosti.

16. Lépe je věřit a zklamat se, než prožít celý život bez naděje.

17. Všechno, co děláš z lásky, děláš dobře.

18. „Když miluješ to, co děláš, nebo když miluješ to, co máš, v tu chvíli máš všechno, co v životě potřebuješ.

19. Když děláš věci s láskou, dáváš tím lidem ve svém okolí doživotní vzpomínku, že jsi tu pro ně byl.

20. Jako malého mě děsily bouřky a hromobití. Myslel jsem si, že se na mě nebe zlobí. Jak jsem zestárl, zjistil jsem, že mě bouřky a hromobití uklidňují. Možná proto, že vím, že se i příroda potřebuje někdy vykřičet.

21. Říká se o mně, že rád mlčím. Neznamena to, že jsem klidný a bezstarostný. Jen prožívám boje, o kterých nikdo nic neví.“

22. „Nerozmlouvejte mi to, jak žiji. Jsem jen člověk, který musí zemřít, a ten den se s každým dnem blíží. Proto mě, prosím, nechte žít tak, jak chci.

23. Můj život možná nemá všechno, jak si představujete, ale já jsem vděčný za všechno, co mám. Díky tomu mi připadá, že můj život má všechno, co potřebuji“

24. S nikým se nepoměřuji, nezávodím. Proto když běhám, nikdo mě nemůže porazit.

25. Rád cestuji. Když je mi dobře a cestuji, je mi ještě lépe. Když je mi špatně a cestuji, zapomínám na to špatné. A když se v mém životě nic neděje, cestuji, protože se něco vždy začne dít.

26. Lidé se prý nemění. Já se snažím nebýt stejný. Naopak být každý den lepší.

27. Dávám si pozor na své myšlenky. Jsou totiž jako dům, ve kterém pak musíme bydlet.

28. Mám pořád oči na stopkách. Ještě se mi nestalo, aby nějaký okamžik přišel v životě dvakrát.

29. Emigrace mě mnohému naučila. Zpočátku jsem prosil Boha, aby učinil můj život snazším. Časem jsem se naučil soustředit spíše na to, abych já byl silnějším. Nakonec jsem v Americe natočil čtyřicet čtyři filmů.

30. Když odcházím do divadla nebo z divadla, nikdy ty, na kterých mi záleží, nezanechávám bez laskavého slova. Uvědomuji si totiž, že je možná vidím naposledy.

K přípravě na bohoslužby o nedělích a svátcích

neděle 15.7.	15. v mezidobí
7.15 h. Letohrad	Am 7,12-15 Ž 85
8.45 h. Lukavice	Ef 1,3-14
10.15 h. Orlice	Mk 6,7-13
sobota 21.7. 19 h. Lukavice	
neděle 22.7.	16. v mezidobí
7.15 h. Letohrad	Jr 23,1-6 Ž 23
8.45 h. Mistrovice	Ef 2,13-18
10.15 h. Orlice	Mk 6,30-34
sobota 28.7. 19 h. Mistrovice	
neděle 29.7.	17. v mezidobí
7.15 h. Letohrad	2 Kr 4,42-44
8.45 h. Lukavice	Ž 145 Ef 4,1-6
10.15 h. Orlice	J 6,1-15
sobota 4.8. 19 h. Lukavice	
neděle 5.8.	18. v mezidobí
7.15 h. Letohrad	Ex 16,2-4.12-15
8.45 h. Mistrovice	Ž 78 Ef 4,17. 20-24
10.15 h. Orlice	J 6,24-35
sobota 11.8. 19 h. Mistrovice	
neděle 12.8.	19. v mezidobí
7.15 h. Letohrad	1 Kr 19,4-8
8.45 h. Lukavice	Ž 34 Ef 4,30-5,2
10.15 h. Orlice	J 6,41-51
sobota 18.8. 17.30 h. Mistrovice	
19 h. Lukavice	
neděle 19.8.	20. v mezidobí
Orlice a Šedivec - poutní slavnost	
7.15 h. Letohrad	Př 9,1-6
8.45 h. Šedivec	Ž 34 Ef 5,15-20
10.15 h. Orlice	J 6,51-58
sobota 25.8. 19 h. Mistrovice	
neděle 26.8.	21. v mezidobí
7.15 h. Letohrad	Jz 24,1-218b
8.45 h. Lukavice	Ž 34 Ef 5,21-32
10.15 h. Orlice	J 6,60-69
sobota 1.9. 19 h. Lukavice	
neděle 2.9.	22. v mezidobí
poutní slavnost na Kunčicích	
<i>diecézní sbírka na církevní školy</i>	
7.15 h. Letohrad	Dt 4,1-8 Ž 15
10.15 h. Kunčice	Jak 1,17-27 Mk 7,1-23
sobota 8.9. 19 h. Mistrovice	
neděle 9.9.	23. v mezidobí
7.15 h. Letohrad	Iz 35,4-7a Ž 146
8.45 h. Lukavice	Jak 2,1-5
10.15 h. Orlice	Mk 7,31-37

